

Afstudeeronderzoek

Fontys Hogeschool Eindhoven, Sociale Studies

De spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind op spelenderwijs stimuleren

Naam student:	Helen Dirks
Studentnummer:	2222946
Klas:	4V02J
Naam onderwijseenheid:	Fontys Hogeschool
Naam opleiding:	Sociale Studies
Profiel:	Jeugdzorgwerker
Vak:	Afstudeeronderzoek
Periode:	4
Naam begeleiders:	M. van der Steeg-van Dam & R. van Tellingen-Klaver
Progresscode:	67V4J-AFOZ
Datum:	18-08-2017

Samenvatting

Gemeenten, zorgaanbieders en onderwijs zijn sinds 2015 samen verantwoordelijk voor jeugdhulp (Rijksoverheid, z.j.). Zij moeten er samen voor zorgen dat jongeren in een gezonde en veilige omgeving kunnen ontwikkelen. In dit onderzoek wordt er vooral gekeken naar de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. Van een taalachterstand houden kinderen de rest van hun leven last. Preventie voor het zevende jaar is daarom van groot belang omdat het daarna steeds ingewikkelder wordt om de spraak- en taalontwikkeling nog te stimuleren (Rijksoverheid, 2007).

Dit onderzoek is uitgevoerd bij organisatie X. Organisatie X ondersteunt en biedt hulp aan kinderen, jongeren, hun gezinnen en netwerk met complexe vragen op het gebied van opvoeden en opgroeien. Organisatie X werkt samen met het kind, het gezin en hun omgeving aan het oplossen of het hanteerbaar maken van de problemen. Er wordt uitgegaan van de mogelijkheden van de kinderen en gezinnen. Er wordt gewerkt aan optimale ontwikkeling van en deelname aan de samenleving door het kind (Combinatie Jeugdzorg, z.j.). Organisatie X heeft verschillende hulpverleningsvormen. In dit onderzoek wordt er specifiek gekeken naar de dagbehandeling van het medisch kinderdagverblijf (MKD). Een MKD biedt dagopvang voor kinderen van 2 tot 7 jaar met ernstige ontwikkelingsproblemen. Kinderen die naar een MKD gaan, hebben een (vermoedelijk) normale intelligentie en zijn achter geraakt in hun ontwikkeling (Rijksoverheid, z.j.). Pedagogisch medewerkers die werkzaam zijn op het MKD signaleren dat er een gebrek is aan kennis en inzichten rondom het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Daarom is er de volgende hoofdvraag opgesteld: Hoe kunnen de pedagogisch medewerkers van organisatie X spelenderwijs een bijdrage leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind in de leeftijd van 2 tot 7 jaar op het medisch kinderdagverblijf?

Het doel van dit onderzoek is om meer kennis en inzicht te verkrijgen om zo handvatten te bieden voor de pedagogisch medewerkers op het medisch kinderdagverblijf van organisatie X, om op speelse wijze de spraak-taalontwikkeling te stimuleren en om miscommunicatie te verminderen. Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag heeft kwalitatief onderzoek plaatsgevonden en zijn er semigestructureerde interviews afgenomen. De respondenten bestaan uit zes pedagogisch medewerkers op het MKD, een logopedist, twee gedragswetenschappers en een onderwijs coördinator. Door middel van verdiepende interviews zijn nieuwe kennis en inzichten naar voren gekomen over de hoofdvraag. De interviews werden vervolgens geanalyseerd en gecodeerd, waarna de resultaten werden uitgeschreven. De resultaten zijn gekoppeld aan de bevindingen uit het theoretisch kader en geven antwoord op de vraagstelling. Aan de hand van de resultaten zijn er conclusies beschreven en is er een antwoord geformuleerd op de hoofdvraag. Door middel van de resultaten uit de interviews zijn er aanbevelingen gegeven voor het MKD van organisatie X om de spraak- en taalontwikkeling spelenderwijs te kunnen stimuleren.

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport over het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van jonge kinderen. Dit onderzoeksrapport is geschreven als afstudeeropdracht van de opleiding Sociale Studies met als afstudeerrichting jeugdzorg. Het onderzoek is uitgevoerd van februari tot juni 2017. Ik heb anderhalf jaar lang stage gelopen op het medisch kinderdagverblijf van organisatie X. Kinderen hebben op het MKD vaak te maken met problemen op verschillende ontwikkelingsgebieden. Wat opviel was dat er steeds meer kinderen op het MKD kwamen met problematieken in de spraak- en taalontwikkeling. Wegens drukte en andere prioriteiten werd de spraak- en taalontwikkeling een beetje naar de achtergrond verdwenen terwijl het stimuleren van spraak- en taal wel erg belangrijk is voor jonge kinderen. Niet alleen ik, maar ook mijn collega's signaleerde dit probleem. Op dit gebied ontbrak er ook kennis en deskundigheid. Vandaar dat ik mijn onderzoek op dit onderwerp gebaseerd heb.

Door het schrijven van dit afstudeeronderzoek heb ik veel inzichten gekregen in het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. Ik hoop dat de aanbevelingen leiden tot nieuwe kennis en inzichten en uiteindelijk leiden tot verbetering in de praktijk.

Dit onderzoek had ik niet alleen kunnen doen en daarom wil ik een aantal personen bedanken. Voor dit onderzoek wil ik graag organisatie X bedanken omdat ik de kans kreeg om mijn afstudeeronderzoek hier te doen. Daarbij wil ik ook alle respondenten bedanken waarbij ik de interviews heb mogen afnemen. Mijn collega's op het MKD wil ik ook bedanken voor de hulp die zij mij geboden hebben gedurende het proces. Ook ben ik erg dankbaar voor de grote opkomst die de medewerkers namen om naar mijn presentatie te komen luisteren. Ook wil ik mijn onderzoek docenten van school Marieke van der Steeg- van Dam en Rachel van Tellingen-Klaver bedanken voor alle hulp tijdens mijn onderzoek. Bedankt voor alle kritische feedback en het nakijken van mijn scriptie tijdens de advies- en feedbackmomenten.

Helmond, juni 2017

Helen Dirks

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord	3
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 Context en probleemschets	7
1.1 Probleemanalyse.....	7
1.2 Probleemstelling	11
1.3 Onderzoeksdoelstelling	11
1.4 Vraagstelling	12
1.5 Begripsafbakening.....	12
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader.....	14
2.1 Functies van taal	14
2.2 Hoe leren kinderen taal	15
2.3 Spraak- en taalontwikkelingsstoornis	16
2.4 De spraak- en taalontwikkeling stimuleren.....	17
2.4.1 <i>Spelenderwijs stimuleren en spelend leren</i>	17
2.4.2 <i>Methodisch werken</i>	18
2.4.3 <i>Muzisch agogisch werken</i>	19
2.4.4 <i>Systeem gericht werken</i>	20
Hoofdstuk 3 Methodologie.....	21
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef.....	21
3.2 Dataverzamelmethode.....	22
3.3 Meetinstrument.....	24
3.4 Data-analyse	25
Hoofdstuk 4 Resultaten	26
4.1 Deelvraag 1	26
4.2 Deelvraag 2	28
4.3 Deelvraag 3	33
Hoofdstuk 5 Conclusie en aanbevelingen	36
5.1 Conclusie op deelvragen	36
5.2 Conclusie op de hoofdvraag.....	38
5.3 Aanbevelingen	40
Hoofdstuk 6 Discussie	43
6.1 Betekenis en bruikbaarheid	43
6.2 Sterkte en zwakte analyse.....	44
Bijlage 1 Vragenlijst	49

Bijlage 2 Informed consent contract	52
Bijlage 3 Codeboom	53

Inleiding

Door het vroegtijdig signaleren en behandelen van problemen in de taalontwikkeling bij kinderen kunnen problemen in de toekomst zoveel als mogelijk worden voorkomen. Van een taalachterstand houden kinderen de rest van hun leven last (Rijksoverheid, 2007). Het is daarom belangrijk om de spraak- en taalontwikkeling van jonge kinderen zo goed mogelijk te stimuleren. Uit onderzoek blijkt dat preventie voor het zevende jaar van groot belang is omdat het daarna ingewikkelder wordt op de spraak- en taal nog te stimuleren (Rijksoverheid, 2007). Voor jonge kinderen is het belangrijk om dingen op spelenderwijs aan te bieden en om op een speelse wijze bezig te zijn met leren. Door middel van spel en een speelse manier worden kinderen meer uitgedaagd om dingen te leren. Spelen is belangrijk voor de ontwikkeling van het kind en is het willen spelen en kunnen spelen een voorwaarde voor alle ontwikkelingsprocessen.

Voor de pedagogisch medewerkers van organisatie X, die werkzaam zijn op het MKD is het nog onduidelijk hoe zij de spraak- en taalontwikkeling in de groep spelenderwijs kunnen stimuleren. Als de pedagogisch medewerkers meer kennis en inzicht krijgen in het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling kunnen kinderen zich verstaanbaar gaan maken en kunnen zij begrepen worden door de wereld. Als pedagogisch medewerkers deze houding en vaardigheden niet hebben dan bestaat de kans, dat de spraak- en taalontwikkeling van de kinderen niet voldoende gestimuleerd wordt en blijft er miscommunicatie bestaan. Afgezien van de hierdoor ontstane miscommunicatie, gaan kinderen ook achter lopen in hun ontwikkeling, met alle gevolgen van dien, want taal verbindt het kind met de wereld.

Het onderzoeksrapport is onderverdeeld in verschillende hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt er een context en probleemschets beschreven over het onderzoek. Er wordt een probleemanalyse beschreven op macro, meso en micro niveau. Hieruit voort komt een probleemstelling en een onderzoeksdoelstelling. Deze leiden tot de hoofdvraag en de deelvragen. Daarnaast is er ook een begripsafbakening met daarbij de belangrijkste begrippen van dit onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader beschreven. Het theoretisch kader bestaat uit relevante theorieën die helpen bij het beantwoorden van de deelvragen. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie. Hier wordt beschreven wie de populatie is, hoe het meetinstrument tot stand is gekomen en op welke wijze de dataverzameling en data-analyse werden uitgevoerd. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de interviews weer gegeven. Hoofdstuk 5 bevat de conclusies op de verschillende deelvragen en de hoofdvraag. En daarnaast worden er aanbevelingen gegeven. En tot slot in hoofdstuk 6 wordt de discussie beschreven met bruikbaarheid van het onderzoek en een sterkte-zwakte analyse.

Hoofdstuk 1 Context en probleemschets

In dit hoofdstuk wordt de probleemanalyse beschreven op macro- meso- en microniveau, waarop de probleemstelling met verificatie volgt. Na de probleemstelling zijn de doelstelling, hoofdvraag en de deelvragen omschreven. In dit hoofdstuk zijn ook de begrippen afgebakend in de begripsafbakening.

1.1 Probleemanalyse

In de probleemanalyse wordt op macroniveau ingegaan op de spraak-en taalachterstand en taalontwikkelingsstoornissen van kinderen in Nederland. Op mesoniveau wordt de context van organisatie X geschetst en wordt de taalachterstand van kinderen op het MKD beschreven. Als laatste wordt er gekeken naar de doelgroep en de pedagogisch medewerkers van het MKD. Hierin wordt de aanleiding weergegeven voor het doen van onderzoek naar spraak- en taalachterstand.

Jeugdbeleid en vroegtijdige preventie in Nederland

In deze paragraaf wordt er gekeken naar de nieuwe Jeugdwet en het jeugdbeleid. Gemeenten, zorgaanbieders en onderwijs zijn sinds 2015 samen verantwoordelijk voor jeugdhulp (Rijksoverheid, z.j.) Zij moeten er samen voor zorgen dat jongeren in een gezonde en veilige omgeving kunnen ontwikkelen. In de nieuwe Jeugdwet staan vooral het inzetten op preventie en de eigen verantwoordelijkheid centraal. Ook wordt er gekeken naar de eigen kracht en het sociale netwerk van de jongeren. Hierbij is het van belang dat jongeren zo snel, dichtbij en effectief mogelijk hulp geboden wordt (Nederlands Jeugdinstituut, z.j.) Met de nieuwe Jeugdwet krijgt de gemeente de verantwoordelijkheid voor uitvoering van de gehele jeugdzorg. Daaronder valt ook de opvoedondersteuning van jongeren en ouders. Het is voor sociale professionals belangrijk om kennis, inzicht en vaardigheden te hebben over de werking van het jeugdbeleid. Jeugdbeleid is namelijk een samenspel tussen overheden en professionele uitvoerende jeugdorganisaties is. Het beleid bepaalt de context waarbinnen jeugdorganisaties en sociale professionals hun werk moeten doen (Bekker & Witte, 2014). Er wordt vanuit het jeugd beleid veel nadruk gelegd op vroegtijdige preventie en het uitgaan van de eigen verantwoordelijkheid. Door het vroegtijdig signaleren en behandelen van problemen in de spraak-en taalontwikkeling bij kinderen kunnen problemen in de toekomst zoveel als mogelijk worden voorkomen (Bekker & Witte, 2014).

“In iedere schoolklas met dertig leerlingen zitten in Nederland twee kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Deze onzichtbare handicap is een ontwikkelingsstoornis, net zoals dyslexie of ADHD” (Jonk, 2015). Volgens Jonk (2015) is een taalontwikkelingsstoornis dan ook heel anders dan een taalachterstand want een taalachterstand is makkelijker op te lossen dan een taalontwikkelingsstoornis. 5 tot 7 procent van de kinderen in ons land hebben een taalontwikkelingsstoornis. Er zijn net zo veel kinderen met een fors taalprobleem als met ADHD en zeven keer zo veel als met autisme (Jonk, 2015). Kinderen met TOS komen te veel terecht in de VVE (Vroeg- en Voorschoolse Educatie) om hun taalprobleem op te lossen, terwijl zij thuishoren in een zorgtraject. In de VVE blijkt vaak dat een kind onvoldoende vooruitgang boekt en wordt het soms

alsnog, te laat, verwezen naar een audiologisch centrum of logopedist. Dat is erg jammer, want vroege behandeling is juist effectief (Jonk, 2015). De preventie van kinderen met TOS is echter nog niet optimaal (Effting, 2015). Het is echter voor kinderen met een taalontwikkelingsstoornis lastig om dit probleem vroegtijdig te signaleren. Dit gebeurt namelijk meestal vaak niet of te laat. De stoornis komt relatief vaak voor en heeft grote gevolgen voor het leven van deze kinderen. Zoals problemen met het aangaan van vriendschaps- en liefdesrelaties en het vinden van werk, wat hun participatie in onze samenleving in de weg gaat staan (Effting, 2015). Volgens staatssecretaris Dijksema mogen we kinderen niet in de steek laten. Van een taalachterstand houden ze de rest van hun leven last (Rijksoverheid, 2007). Om te voorkomen dat kinderen met een spraak- en taalachterstand aan onderwijs beginnen is het mogelijk om de kinderen deel te laten nemen aan voorschoolse taallessen. Als kinderen met een spraak- en taalachterstand aan de basisschool beginnen, hebben zij daar vaak hun hele schooltijd last van. Preventie voor het zevende jaar is daarom van groot belang omdat het daarna ingewikkelder wordt om de spraak- en taal nog te stimuleren (Rijksoverheid, 2007).

Voor kinderen, waarvan men vermoedt dat zij zich anders of langzamer ontwikkelen dan andere kinderen, kan men in Nederland terecht bij het Centrum voor Jeugd en Gezin of de huisarts. Zij kunnen kinderen op het gebied van spraak en taal doorverwijzen naar bijvoorbeeld een logopedist. Het kan ook zijn dat het kind wordt doorverwezen naar een MKD. In de volgende paragrafen zal hier dieper op in worden gegaan. In deze paragraaf is ingegaan op het jeugdbeleid en vroegtijdige preventie van spraak- en taalachterstanden bij kinderen. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op diagnostiek, werkvormen en taalachterstanden bij organisatie X.

Diagnostiek en werkvormen organisatie X

In deze paragraaf wordt ingegaan op organisatie X waar dit onderzoek uitgevoerd wordt.

Organisatie X ondersteunt en biedt hulp aan kinderen, jongeren, hun gezinnen en netwerk met complexe vragen op het gebied van opvoeden en opgroeien. Organisatie X werkt samen met het kind, het gezin en hun omgeving aan het oplossen of het hanteerbaar maken van de problemen. Er wordt uitgegaan van de mogelijkheden van de kinderen en gezinnen. Er wordt gewerkt aan optimale ontwikkeling van en deelname aan de samenleving door het kind (Combinatie Jeugdzorg, z.j.). Organisatie X is een professionele jeugdhulporganisatie, die werkzaam is in de regio Zuidoost-Brabant en Midden-Limburg. Organisatie X heeft verschillende hulpverleningsvormen ambulant, dagbehandeling, dag- en nachtbehandeling, pleegzorg en gezinshuizen.

In dit onderzoek gaat het vooral over deeltijd diagnostiek en wordt er gekeken naar jonge kinderen met spraak- en taalproblemen die overdag verblijven in een van de dag behandelgroepen van organisatie X. De behandelgroep waar jonge kinderen met verschillende ontwikkelingsproblemen geplaatst worden wordt een medisch kinderdagverblijf (MKD) genoemd. Een MKD biedt dagopvang voor kinderen van 2 tot 7 jaar met ernstige ontwikkelingsproblemen. Kinderen die naar een MKD gaan, hebben een (vermoedelijk) normale intelligentie en zijn achter geraakt in hun ontwikkeling (Rijksoverheid, z.j.). Kinderen komen naar het MKD voor bepaalde ontwikkelingsproblemen. Aan het begin van de behandeling wordt er samen met ouders een behandelingsplan opgesteld met

verschillende doelen die behaald moeten worden (Rijksoverheid, z.j.). Het MKD biedt gemiddeld twaalf maanden hulp. Bij organisatie X wordt er behandeld vanuit een multidisciplinair behandelteam. Dit betekent dat er vanuit verschillende disciplines zoals pedagogisch medewerker, ambulant hulpverlener, gedragswetenschapper en logopedist gewerkt kan worden met kinderen (Combinatie Jeugdzorg, 2016). Waar nodig en mogelijk, kunnen aanvullende therapieën of trainingen worden ingezet (Combinatie Jeugdzorg, 2016). Om de spraak- taalontwikkeling te stimuleren in de groepen werken de pedagogisch medewerkers regelmatig samen met logopedisten of worden er bepaalde methodieken ingezet. Ouders kunnen er zelf voor kiezen om intern of extern logopedie in te zetten.

Op de locatie Eindhoven is een MKD groep gevestigd speciaal voor kinderen met een taalachterstand. In deze groep wordt er extra aandacht besteed aan de spraak-en taalontwikkeling. Hier worden veel gebarentaal ingezet. Gebarentaal is een leuke en betekenisvolle manier om met kinderen te communiceren. Al voordat kinderen kunnen praten, kun je een 'gesprek' met ze voeren, door gebaren uit de Nederlandse gebarentaal als ondersteuning van de gesproken taal te gebruiken (Commandeur, 2011). Gebarentaal verbetert de onderlinge relatie, vermindert kans op frustraties en kan diepgang geven in de relatie (Commandeur, 2011). Een bekende methode die vaak wordt ingezet binnen organisatie X is de methode kindergebaren met Lotte & Max. Dit is een methode die op spelenderwijs gebaren leert aan kinderen om de spraak- en taalontwikkeling te stimuleren (Combinatie Jeugdzorg, 2016). Het MKD in Eindhoven werkt ook regelmatig samen met de organisatie Kentalis. Kentalis is een organisatie die ook een intensieve vorm van dagbehandeling biedt voor kinderen met spraak- en taalproblemen. In deze organisatie wordt er niet alleen individueel logopedie aangeboden maar ook in groepsverband. De logopedist werkt naast de individuele behandeling ook enkele dagdelen op de groep naast een pedagogisch behandelaar (Kentalis, z.j.). Uit onderzoek blijkt dat bij andere organisaties de logopedie breder geïmplementeerd is.

In deze paragraaf is ingegaan op wat organisatie X is en is er gekeken naar de werkvorm het MKD. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van kinderen op het MKD en de door medewerkers ervaren knelpunten.

Spraak- en taalontwikkeling op het Medisch kinderdagverblijf

In deze paragraaf wordt er specifiek gekeken naar de werkvorm dagbehandeling van het MKD. Volgens mevrouw Z (persoonlijke communicatie, 18 januari, 2017) valt het op dat het op de verschillende MKD groepen regelmatig erg druk en hectisch is en het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling daardoor naar de achtergrond verdwijnt. Uit een gesprek met een pedagogisch medewerker van het MKD bleek dat andere taken en behandelingen ook prioriteit hebben waardoor de taalachterstand niet voldoende positief kan worden gestimuleerd (mevrouw P, persoonlijke communicatie, 2 februari 2017). Dit is echter wel erg belangrijk omdat preventie voor het zevende jaar van groot belang is omdat het daarna ingewikkelder wordt op de spraak- en taal nog te stimuleren (Rijksoverheid, 2007). Ook hebben de pedagogisch medewerkers niet altijd voldoende kennis rondom

het stimuleren van de spraak-en taalontwikkeling. Als er meer tijd wordt besteed hieraan en de kennis bij de pedagogisch medewerkers wordt vergroot kan er een positieve bijdrage geleverd worden aan het terugbrengen van de spraak- en taalachterstand (de Haze, 2011).

Op het MKD in Valkenswaard is het praktijkprobleem gesignaleerd. Dit MKD is gevestigd in een reguliere basisschool en heeft verschillende eigen ruimtes. Op deze locatie worden veel jonge kinderen behandeld met een spraak- en taalachterstand. Er zitten negen kinderen op de groep waarvan zeven kinderen een spraak- en taalachterstand hebben. De taalachterstand in deze groep houdt vooral in dat het kind op taalvlak niet goed functioneert en daardoor minder goed kan functioneren in de maatschappij (Luinge ,2015). In de MKD groep in Valkenswaard lopen de kinderen achter in hun taalontwikkeling wat maakt dat zij op taalvlak functioneren onder hun niveau. De taalontwikkeling van deze kinderen is eigenlijk gewoon vertraagd. Sommige kinderen op de groep krijgen logopedie vanuit organisatie X en andere kinderen hebben extern logopedie. Er is met de externe logopedisten wel contact maar duidelijk wel een stuk minder dan met de logopedisten vanuit organisatie X zelf. Het probleem op het MKD in Valkenswaard is dat de spraak-en taalontwikkeling nog te weinig wordt gestimuleerd (mevrouw S , persoonlijke communicatie, 2 februari 2017).

Op de MKD groep proberen de pedagogisch medewerkers gedurende de dag zo veel mogelijk taal in te zetten en proberen de kinderen te stimuleren om meer taal te gebruiken. Maar wegens de drukte, vele taken en gebrek aan kennis verdwijnt het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling naar de achtergrond. De pedagogisch medewerkers van het MKD in Valkenswaard ervaren het stimuleren van de taalontwikkeling daarom als een probleem. Want zij willen dat de kinderen zich op het gebied van spraak- en taal positief ontwikkelen. De taalontwikkeling wordt wel gestimuleerd maar dit is minimaal. De pedagogisch medewerkers geven aan kennis en inzicht te missen op dit gebied (mevrouw S , persoonlijke communicatie, 2 februari 2017). Als de pedagogisch medewerkers meer kennis en inzicht zouden hebben over het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling zouden er nog veel meer activiteiten ingezet kunnen worden dan nu het geval is. Er wordt nu naast de dagelijkse routine van de dag nog te weinig gedaan in de taalontwikkeling. Volgens mevrouw P (persoonlijke communicatie, 18 januari, 2017) missen er handvatten om de spraak- en taalontwikkeling op verschillende manier in te zetten. Wat ook als knelpunt wordt ervaren op het MKD is dat er vaak miscommunicatie ontstaat. Niet alleen tussen de kinderen onderling maar ook tussen de pedagogisch medewerkers en kinderen. Omdat er steeds meer kinderen op het MKD komen met een spraak- en taalachterstand is het moeilijk om elkaar te begrijpen en is het lastig om te communiceren (mevrouw T , persoonlijke communicatie, 2 februari 2017). Door de spraak- en taalontwikkeling daarom meer te stimuleren kunnen deze taalachterstanden verminderd worden waardoor de communicatie ook beter wordt. Als een kind dingen niet goed begrijpt en zich niet goed duidelijk kan maken, kan dat leiden tot veel misverstanden in de communicatie. Het kind kan zich hierdoor sneller gefrustreerd gaan voelen. Dit kun je dan ook terug zien in bijvoorbeeld agressief of juist teruggetrokken gedrag. Ook voor pedagogisch medewerkers is het lastig om met kinderen te communiceren die de taal niet goed spreken wat kan leiden tot misverstanden. Omdat de kinderen op het MKD jong zijn en de leeftijd

varieert van 2 tot 7 jaar is het belangrijk om de spraak- en taalontwikkeling op spelenderwijs te stimuleren (de Haze, 2011).

1.2 Probleemstelling

Het is onduidelijk voor pedagogisch medewerkers van organisatie X, die werkzaam zijn op het medisch kinderdagverblijf op locatie Valkenswaard, hoe zij de spraak- en taalontwikkeling in de groep spelenderwijs kunnen stimuleren. Zodat de spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind gestimuleerd wordt waardoor de kinderen zich verstaanbaar kunnen maken en begrepen kunnen worden. Indien zij deze kennis niet hebben dan bestaat de kans, dat de spraak- en taalontwikkeling van de kinderen niet voldoende gestimuleerd wordt en blijft er miscommunicatie bestaan. Afgezien van de hierdoor ontstane miscommunicatie, gaan kinderen ook achter lopen in hun (totale) ontwikkeling, met alle gevolgen van dien, want taal verbindt het kind met de wereld.

Verificatie vanuit de praktijk

In de week van 30 januari 2017 hebben er gesprekken plaats gevonden met 3 pedagogisch medewerkers die werkzaam zijn op het medisch kinderdagverblijf in Valkenswaard van organisatie X. Op dinsdag 14 februari 2017 is er mail contact geweest met de 3 pedagogisch medewerkers die werkzaam zijn op het MKD in Valkenswaard en is hun de probleemstelling voorgelegd en zij gaven aan dat het probleem herkent wordt. Vanuit de kant van het kind en vanuit de kant van de pedagogisch medewerker is het vervelend dat er miscommunicatie ontstaat door spraak- en taalachterstanden. Het kind wordt vaak niet begrepen waardoor het niet op de juiste manier geholpen kan worden.

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling erg belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen. Een goede taalontwikkeling vraagt om stimulatie (Schaerlaekens, 2009). Taal maakt het mogelijk om ervaringen uit te wisselen, van elkaar te leren, met elkaar te overleggen en het denkvermogen te vergroten door de gedachten te verbinden met die van anderen (Luinge, 2015). Dit is nodig om later goed te functioneren in de maatschappij en op de arbeidsmarkt (Rijksoverheid, z.j.). Bij jonge kinderen is het inzetten van spel belangrijk voor de ontwikkeling van taal. In het spel worden allerlei vaardigheden geoefend die van belang zijn om spraak en taal te kunnen gebruiken als communicatiemiddel (Hassing-Geertsema & van Lenthe, 2015). Als de spraak- en taalontwikkeling niet wordt gestimuleerd kan er miscommunicatie ontstaan. Met als gevolg dat kinderen gefrustreerd raken en agressief of teruggetrokken gedrag vertonen (Schaerlaekens, 2009).

1.3 Onderzoeksdoelstelling

Het onderzoek heeft tot doel het verkrijgen van kennis en inzicht in hoe de spraak- en taalontwikkeling van jonge kinderen spelenderwijs gestimuleerd kan worden. Met als doel handvatten te bieden voor

de pedagogisch medewerkers op het medisch kinderdagverblijf van organisatie X om op speelse wijze de spraak-taalontwikkeling te stimuleren en om miscommunicatie te verminderen.

1.4 Vraagstelling

De hoofdvraag van het onderzoek

-Hoe kunnen de pedagogisch medewerkers van organisatie X spelenderwijs een bijdrage leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind in de leeftijd van 2 tot 7 jaar op het medisch kinderdagverblijf in Valkenswaard?

De deelvragen van het onderzoek

- Hoe wordt de spraak- en taalontwikkeling op dit moment gestimuleerd bij het jonge kind van het medisch kinderdagverblijf van organisatie X?

- Welke krachten en belemmeringen komen pedagogische medewerkers tegen bij de dagbehandeling op het medisch kinderdagverblijf van organisatie X op het gebied van spraak-en taalontwikkeling voor het jonge kind.

- Welke ondersteuning hebben de pedagogisch medewerkers van het medisch kinderdagverblijf nog nodig om meer kennis en inzicht te krijgen over het op spelenderwijs de spraak-en taalontwikkeling stimuleren van het jonge kind?

1.5 Begripsafbakening

Organisatie X

Organisatie X is een professionele jeugdhulporganisatie . Organisatie X ondersteunt en biedt hulp aan kinderen, jongeren, hun gezinnen en netwerk met complexe vragen op het gebied van opvoeden en opgroeien. Organisatie X werkt samen met het kind, het gezin en hun omgeving aan het oplossen of het hanteerbaar maken van de problemen (Combinatie Jeugdzorg, 2017).

Medisch kinderdagverblijf

Een MKD biedt dagopvang voor kinderen van 2 tot 7 jaar met ernstige ontwikkelingsproblemen in hun lichamelijke, sociale of psychische ontwikkeling . Kinderen die naar een MKD gaan, hebben een (vermoedelijk) normale intelligentie en zijn achter geraakt in hun ontwikkeling (Rijksoverheid, z.j.).

Pedagogisch medewerkers

Een pedagogisch medewerker is een professioneel opvoedkundige die ondersteuning biedt bij opvoedingsvragen. Een pedagogisch medewerker begeleid jongeren, kinderen en hun opvoeders in normale en complexe opvoedsituaties (Combinatie Jeugdzorg, z.j.).

Het jonge kind

Kinderen van 2 tot 7 jaar op het Medisch kinderdagverblijf met ernstige ontwikkelingsproblemen in hun lichamelijke, sociale of psychische ontwikkeling (Rijksoverheid, z.j.).

Spraak-Taalontwikkeling

Taalontwikkeling is de manier waarop kinderen woorden en zinnen leren begrijpen en leren gebruiken. Het gaat hierbij om de taalinhoud, de taalvorm en het taalgebruik (Luinge , 2015). Onder spraakontwikkeling wordt het leren herkennen en uitspreken van spraakklanken bedoeld en vooral de ontwikkeling van de articulatie is hier belangrijk (Luinge , 2015).

Miscommunicatie

Mis communicatie ontstaat op het moment dat de ontvanger een boodschap anders ontvangt dan dat de zender deze bedoeld heeft. Elkaar niet goed begrijpen (Schaerlaekens, 2009).

Spelenderwijs

Kinderen iets leren op een leuke en uitdagende manier. Bijvoorbeeld in de vorm van een spelletje (de Haze, 2011).

Stimuleren

Maatregelen nemen om de taalontwikkeling op spelenderwijs te bevorderen. Het aanmoedigen, aansporen, prikkelen of bevorderen van de taalontwikkeling (de Haze, 2011).

Krachten

Goed werkende eigenschap. Dingen die goed gaan en waarin je sterk bent (Spinder, 2007).

Knelpunten

Punten waar de moeilijkheden zitten (Ministerraad, 2010).

Dagbehandeling

Behandeling overdag waarbij de kinderen van het medisch kinderdagverblijf behandeld worden van 8.30 tot 14.45 uur (Combinatie Jeugdzorg, z.j.).

Voldoen

Van voldoende kwaliteit zijn (Ministerraad, 2010).

Handvatten

Hulpmiddelen (Pronk-van Eunen & de Vos, 2014).

Kennis en inzicht krijgen

Met kennis wordt hier bedoeld het vermogen dat iemand in staat stelt een bepaalde taak uit te voeren. Kennis is iets wat je weet of hebt geleerd. En met inzicht wordt hier bedoeld het begrijpen van hoe iets in elkaar zit (Kohnstamm, 2009).

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

Naar aanleiding van het in het vorige hoofdstuk omschreven probleem, volgt in dit hoofdstuk de uitwerking van theorieën, die van belang zijn voor het onderzoeksthema en antwoord geven op de hoofd- en deelvragen. In paragraaf 2.1 wordt er ingegaan op de functie van taal. Daarna wordt er in paragraaf 2.2 gekeken naar hoe kinderen taal leren. Vervolgens in paragraaf 2.3 komt het thema spraak- en taalontwikkelingsstoornissen aan bod. In paragraaf 2.4 wordt er beschreven hoe de spraak- en taalontwikkeling gestimuleerd kan worden. In deze paragraaf komen de volgende thema's aan bod spelenderwijs stimuleren, methodisch werken, muzischagogisch werken en systeemgericht werken.

2.1 Functies van taal

In deze paragraaf worden er verschillende functies van taal omschreven. Een taalfunctie is de benaming voor de rol die de taal speelt in een bepaalde taaluiting. Omdat spraak- en taalontwikkeling van kleuters op het MKD centraal staat in het gehele onderzoek is de omschrijving van functies van taal dus belangrijke informatie voor dit onderzoek. Taal is een middel om te communiceren en inhouden uit te drukken (Huizenga & Robbe, 2005). Als er sprake is van een spraak- en taalachterstand kan communiceren met anderen moeilijk zijn. Taal kan op verschillende manieren en voor verschillende doeleinden worden gebruikt. De functies van taal zijn op 3 manieren te onderscheiden. Het eerste onderscheid is de communicatieve functie van taal. Dit wil zeggen dat taal wordt gebruikt om te communiceren met anderen. Iemand die taal gebruikt wil iemand bijvoorbeeld informeren of amuseren. Het tweede onderscheid is de conceptualiserende functie van taal. Dit houdt in dat taal wordt gebruikt om de werkelijkheid te ordenen. Via de taal die je gebruikt, verwijst je voortdurend naar betekenissen en concepten. Iemand die taal gebruikt benoemt de werkelijkheid om zich heen en beschrijft relaties. Hiermee krijg je grip op die werkelijkheid. En het derde onderscheid is de expressieve functie van taal. Dit betekent dat taal wordt gebruikt om uitdrukking te geven aan persoonlijke emoties. Je kunt taal tegelijkertijd in verschillende functies gebruiken (Huizenga & Robbe, 2005).

Als je taal gebruikt hanteer je cognitieve functies om te verwijzen naar betekenissen en concepten. Via taal benoem en order je de werkelijkheid. De cognitieve taalfuncties kunnen op verschillende manier worden gerangschikt op mate van complexiteit (Huizenga & Robbe, 2005). Dit is te onderscheiden in rapporteren, redeneren en projecteren. De cognitieve taalfuncties verwijzen naar de conceptualiserende functie van taal. Je gebruikt bij taal niet alleen cognitieve functies maar ook sociale taal functies (Huizenga & Robbe, 2005). Hieronder vallen zelfhandhaving om zichzelf te verdedigen of bezit te beschermen, zelfsturing om eigen handelingen met woorden te ordenen of plannen aan te kondigen, sturing van anderen en structureren van het gesprek. De sociale taalfuncties verwijzen naar de communicatieve functie van taal. Als er sprake is van een spraak- en taalachterstand kunnen deze functies niet toegepast worden wat zorgt voor misverstanden in de communicatie. In deze paragraaf zijn er in het algemeen verschillende functies van taal beschreven.

In de volgende paragraaf wordt er gekeken naar de ontwikkelingen van hoe kinderen taal leren. Niet alle kinderen ontwikkelen namelijk hetzelfde. Hier kunnen namelijk grote verschillen in zitten.

2.2 Hoe leren kinderen taal

In deze paragraaf wordt er gekeken naar hoe jonge kinderen taal leren. Dit is belangrijke theorie omdat het goed is om te kijken naar de verschillende ontwikkelingen die kinderen doorlopen gedurende ze ouder worden. Niet alle kinderen ontwikkelen op dezelfde manier dus het is belangrijk om daar alert op te blijven. Er zijn kinderen waarbij de spraak- en taalontwikkeling goed verloopt maar er zijn ook kinderen bij die een spraak- of taalontwikkelingsachterstand hebben. Het valt bij de taalverwerving van kinderen op dat zij in dit leerproces heel veel zelf doen. De omgeving legt niet uit hoe de taal in elkaar zit. Volwassenen gebruiken taal tegen kinderen en kinderen volgen dit voorbeeld op. Maar puur nadoen is het niet want kinderen zijn vanaf het begin al bezig met een systeem met bepaalde regels om woorden en zinnen mee te maken. Kinderen hebben volgens taalkundige een aangeboren taalvermogen. Dit betekent dat elk kind vanaf de geboorte al over het kenmerk taal beheerst. Net zoals iedereen ook een gezicht- en denkvermogen heeft. Rond het 4^{de} levensjaar van kinderen bezitten zij hun moedertaal (Maaskant, 2012). Op latere leeftijd worden er nog nieuwe woorden en uitdrukkingen geleerd, maar de basis van de taal wordt gelegd in de eerste levensjaren (Lingen, 2013). Wat opvalt aan de taalontwikkeling van de meeste kinderen is dat dit razendsnel en moeiteloos verloopt in vergelijking met de moeite die er nodig is om op latere leeftijd een andere taal erbij te willen leren.

Er zijn verschillende processen die afspelen om de taalvaardigheid te verbreden bij mensen (Taaluniversum, z.j.). Iedereen heeft een taalaanleg. Alle kinderen maken op een bepaald moment verschillende ontwikkelingen door. Dit is ook bij de taalontwikkeling zo. Kinderen leren op een gegeven moment een taal verstaan en spreken. Hierbij spelen drie verschillende mechanismen een grote rol. De drang tot communicatie is een zo'n mechanismen. Kinderen gaan gebruik maken van taal als zij veel taalaanbod krijgen. Kinderen zijn vanaf het begin al erg gesteld op andere mensen. Volgens het taaluniversum (z.j.) hebben kinderen een grote behoefte om de mensen om hun heen te begrijpen en om met anderen te communiceren. Een ander mechanismen die een belangrijke rol heeft bij de taalaanleg is hypothesen toetsen. Bij kinderen gaat het leren van taal niet geheel foutloos. Kinderen maken hierbij veel fouten maar dat is helemaal niet erg omdat zij van hun fouten weer kunnen leren. Met verschillende ups en downs leren kinderen de taalregels. Het leren van de taalregels, leren alle kinderen in ongeveer dezelfde volgorde. Het laatste mechanismen die een rol heeft in de taalverwerving is co-constructie. Kinderen leren taal niet door eerst te imiteren van anderen maar zij doen dat door middel van taaluitingen uit proberen. Kinderen maken eindeloos uitingen die ze nog nooit eerder gehoord hebben. Voor het uitproberen van taal hebben kinderen anderen mensen nodig. De omgeving heeft hierbij dus een grote rol en bepaald sterk de taalontwikkeling. Per gezin en per kind verschilt de taalontwikkeling. Het ene gezin zal een betere leeromgeving zijn dan het andere. Wat helpt bij het ontwikkelen van de taalontwikkeling is een prikkelende stimulerende thuissituatie. Ouders zijn zich vaak niet bewust van het belang van een stimulerende omgeving wat ervoor zorgt dat

er weinig taal wordt geoefend met de kinderen.

In deze paragraaf is beschreven hoe kinderen taal leren op verschillende ontwikkelingsgebieden. Niet alle kinderen ontwikkelen zich hetzelfde. Op het MKD zitten kinderen die achter geraakt zijn in hun ontwikkeling. Met name ook in de spraak- en taalontwikkeling. In de volgende paragraaf wordt er daarom ingegaan op taalachterstanden en spraak- en taalontwikkelingsstoornissen.

2.3 Spraak- en taalontwikkelingsstoornis

Op het MKD komt het steeds vaker voor dat kinderen zich niet goed ontwikkelen op het gebied van spraak en taal. Hier kan dan sprake zijn van een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Dit is een diagnose die tegenwoordig veel kinderen krijgen. Uit onderzoek blijkt dat deze stoornis ook echt behandeling nodig heeft (Jonk, 2015). Het kan zijn dat kinderen laat zijn met praten. Ieder kind is tenslotte anders. Bij sommige kinderen verloopt de taalontwikkeling minder goed. Dit kan met aanleg te maken hebben. Als bijvoorbeeld een kind verlegen en terughoudend is kan dat ervoor zorgen dat er minder wordt geoefend met de taalontwikkeling. Een andere reden waardoor er taalproblemen ontstaan kan een gehoorbeschadiging zijn. Het is daarom uiterst noodzakelijk om na te gaan of het probleem ligt bij een gehoorbeschadiging (Loesberg, 2015). Maar het kan ook zijn dat een kind te weinig te maken krijgt met taal in de eerste levensfase. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat ouders te weinig voorlezen, te weinig praten met het kind of het kind de kans niet geven om te leren praten door zelf de zin steeds af te maken (Loesberg, 2015). Of het kan komen door ouders waarbij één of beide een taalachterstand hebben of allebei geen Nederlandse afkomst hebben. Een kind dat weinig met taal in aanraking komt leert eigenlijk nooit goed praten. Een taalachterstand kan ook ontstaan door een meertalige opvoeding. Kinderen leren verschillende uitspraken, klanken en betekenissen en moeten deze ook nog eens koppelen aan de juiste taal. Deze taalachterstand wordt meestal weer vanzelf ingehaald (Luinge, 2015). Het kan ook gebeuren dat kinderen problemen hebben met praten zoals stotteren, slissen, of heel schor of hard praten. Dit hard praten kan bijvoorbeeld komen doordat een kind minder hoort. Soms praten kinderen bij andere mensen helemaal niet of alleen zachtjes. Dit kan bijvoorbeeld omdat het kind niet durft te praten.

Het is belangrijk om al op jonge leeftijd alert te zijn op de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. Als kinderen een taalachterstand opbouwen, verkleint dat hun kans voor de toekomst. Een goede taalontwikkeling vraagt om stimulatie (Schaerlaekens, 2009). Soms kan het voorkomen dat kinderen ondanks de goede stimulatie toch een taalachterstand oplopen. Dan kan er sprake zijn van taalontwikkelingsstoornis (TOS). Dat is een stoornis in het leren van de moedertaal. TOS kan het gevolg zijn van een andere aandoening, bijvoorbeeld gehoorverlies, een algehele ontwikkelingsachterstand, een contactstoornis of verworven hersenletsel. In dat geval wordt er gesproken van een secundaire taalontwikkelingsstoornis. Een primaire taalontwikkelingsstoornis, aangeduid met TOS, is een geïsoleerde ontwikkelingsstoornis, wat betekent dat de oorzaak ervan niet duidelijk is (Diepeveen, Dusseldorp, Carmiggelt & Uilenburg, 2016). Met taal ligt een hele wereld van communicatie en begrijpen voor het kind open (Nederlands Jeugdinstituut, 2014). Maar als je een taalachterstand hebt dan gaat dat natuurlijk veel moeilijker.

Wat grote gevolgen kan hebben voor een kind is als zij problemen hebben met taal en dat dit niet wordt herkend door bijvoorbeeld hun ouders. Want als een kind dingen niet goed snapt en zich niet duidelijk verstaanbaar kan maken naar anderen kan dat leiden tot veel misverstanden in de communicatie. Het kan hier dan bijvoorbeeld gaan over gevoelens niet onder woorden kunnen brengen, instructies niet begrijpen of signalen missen. Door miscommunicatie kunnen kinderen zich gefrustreerd en niet begrepen voelen. Dit kan zich uiten in agressief of teruggetrokken gedrag. Volgens Schaerlaekens (2009) heeft taal ook een grote rol bij het denken en hierdoor kunnen taalproblemen ook leiden tot leerproblemen of leerachterstanden. Ook andersom wordt dit als een probleem ervaren. Anderen kunnen ook regelmatig deze kinderen niet verstaan wat voor onduidelijkheid zorgt. In deze paragraaf is er gekeken naar de spraak- en taalontwikkeling achterstanden en stoornissen van kinderen. In de volgende paragraaf wordt er ingegaan op pedagogisch medewerkers en welke methodieken zij het beste kunnen inzetten om de spraak- en taalontwikkeling van kinderen op het MKD het beste te kunnen stimuleren.

2.4 De spraak- en taalontwikkeling stimuleren

In deze paragraaf wordt er gekeken naar verschillende manieren en methodes die ingezet kunnen worden door pedagogisch medewerkers om de spraak- en taalontwikkeling te kunnen stimuleren bij kinderen op het MKD. In paragraaf 2.4.1 wordt het op spelenderwijs stimuleren beschreven. Daarna in paragraaf 2.4.2 wordt methodisch werken toegelicht. Verder komt in paragraaf 2.4.3 muzischagogisch werken aan bod en als laatste in paragraaf 2.4.4 wordt systeemgericht werken toegelicht.

2.4.1 Spelenderwijs stimuleren en spelend leren

Om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren is het belangrijk om dit op spelenderwijs te doen. Door middel van spel en een speelse manier worden kinderen meer uitgedaagd om dingen te leren. Hassing-Geertsema & van Lenthe (2015) zeggen "Spelen is belangrijk voor de ontwikkeling van het kind. Het willen spelen en kunnen spelen is een voorwaarde voor alle ontwikkelingsprocessen. Door spelen wordt de cognitieve ontwikkeling, taalontwikkeling, emotionele ontwikkeling en de (senso)motorische ontwikkeling bevorderd" (p.36). Het woord spel heeft niet echt een vaste betekenis. Het gaat er bij spel eigenlijk vooral om het beleven van plezier tijdens een activiteit. Voor kinderen is samenspel met volwassenen erg belangrijk. Volwassenen kunnen het spel begeleiden en hierdoor de ontwikkeling van het kind stimuleren. Volwassenen moeten zich tijdens het spel richten op het vergroten en versterken van de ontwikkeling van het kind. Het is belangrijk om activiteiten te doen met kinderen die zij al kennen, die zij graag doen en die zij goed kunnen om zo meer zelfvertrouwen te ontwikkelen. Maar het is zeker ook belangrijk om nieuwe activiteiten te doen met kinderen. Volwassenen spelen een grote en belangrijke rol in het op spelenderwijs stimuleren van de ontwikkeling van kinderen. Het is belangrijk dat de volwassenen zorgt voor genoeg ruimte, rust en het juiste materiaal. Ook moeten kinderen de kans krijgen om te spelen. Om goed spelcontact te krijgen met kinderen is het belangrijk om aan te sluiten bij de interesses van het kind.

Om de ontwikkeling van het kind te stimuleren is het belangrijk dat de spelactiviteiten die aangeboden worden passen bij de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen. Hierbij is het belangrijk om te kijken naar de interesses van kinderen en de activiteit moet de mogelijkheid tot leren uitlokken want dit zal een positief effect hebben (Janssen-Vos, 2006). Door te spelen leren kinderen om te gaan met andere kinderen en gaan zij relaties met elkaar aan. Door middel van spel leren kinderen om taal, materialen, symbolen en tekens te gebruiken en leert het kind te begrijpen (Aalsvoort, Kwakkel-Scheffer & de Vries, 2006). Voor kinderen is spelen van belang voor groei en gezondheid. Janssen-Vos (2006) zegt "Spelen is de basis voor leren. Het is belangrijk dat kinderen de gelegenheid krijgen om te spelen. Spel biedt een mogelijkheid om jezelf te uiten, waarin je je fantasie de vrije loop kan laten gaan" (p.25). Spel en taal hebben invloed op elkaar. Kinderen die een gewone taalontwikkeling doormaken maken veel gebruik van praten tijdens hun spel. Voor kinderen met een spraak- of taalontwikkelingsachterstand is dat erg moeilijk. Volgens Janssen-Vos (2006) wordt taalbegrip en taalproductie door spel bevorderd. Doordat kinderen samenspelen worden kinderen uitgedaagd om taal in te zetten en om hardop na te denken. Dit doen zij om zichzelf te ondersteunen. Als kinderen ouder worden dan gaan zij veel meer in zichzelf denken en dat wordt innerlijke spraak genoemd.

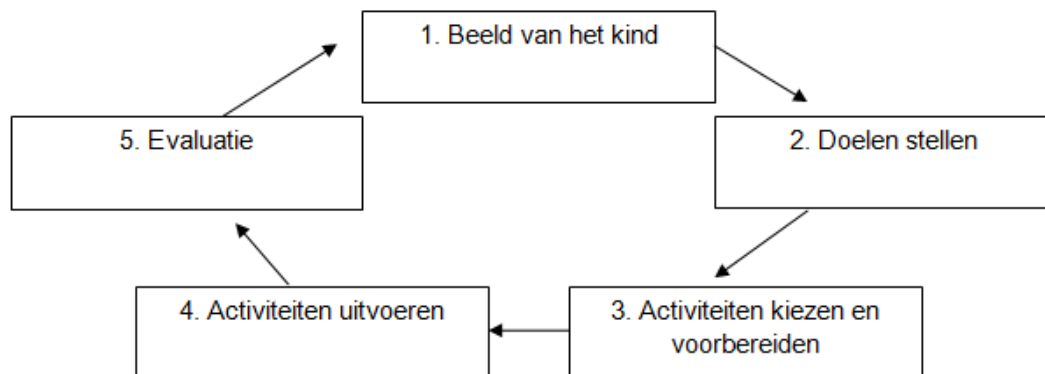
2.4.2 Methodisch werken

Niet alleen spelenderwijs stimuleren kan effect hebben op de spraak- en taalontwikkelingen van kinderen. Methodisch werken kan hier ook een bijdrage aan leveren. Deze manier van werken kan ook ingezet worden door de pedagogisch medewerkers van het MKD. Methodisch werken is een geschikte professionele manier om een activiteit uit te voeren aan de hand van de methodische cirkel. Methodisch werken is als je werkt met een plan en daarna evalueert over het handelen. Als je een activiteit uitvoert zit daar altijd een bepaald doel achter. Je hebt namelijk vaak een motivatie om een bepaalde spelactiviteit uit te voeren. Wat hierbij van belang is om te weten wat je wil bereiken met de activiteit. Er zit een verschil tussen meespelen en het begeleiden van een activiteit. Meespelen ontstaat spontaan. De speler en degene die meespeelt vullen elkaar aan. Dit kan positief en stimulerend zijn. Bij het begeleiden van een spelactiviteit wordt er methodisch en dynamisch gewerkt. Zo worden er voorafgaand aan de activiteit doelen opgesteld (Van der Poel & Blokhuis, 2008). Tijdens de spelactiviteit wordt aan deze doelen gewerkt en is er nagedacht over het materiaal.

De vraag die de pedagogisch medewerker zichzelf moet stellen aan het begin van de activiteit is welke het beste aansluit bij de te behalen doelen. De pedagogisch medewerker moet ook nadenken over welke materialen er gebruikt moeten worden en er moet ook rekening gehouden worden met de lengte van de activiteit wegens de concentratieboog van het kind. Voor kinderen is herhaling erg belangrijk want hierdoor kunnen zij veel leren. Het is daarom ook van belang dat de activiteiten door pedagogisch medewerkers regelmatig herhaald worden. Bij een spelactiviteit is het dus belangrijk om zich bewust te zijn over het moment, de inrichting van de ruimte en het regelen van de materialen.

De pedagogisch medewerker moet voor een logische opbouw zorgen en moet korte en duidelijke zinnen maken. Wanneer er lang gepraat wordt, kan het kind zijn of haar concentratie verliezen. Wat ook erg belangrijk is na een spelactiviteit is het evalueren hiervan. Als een kind daar aan toe is kan de

activiteit ook samen met het kind geëvalueerd worden en kan er gekeken worden naar de mening van het kind (Pel-Littel & Spieker, 2012). Ook moet er tijdens de evaluatie gekeken worden naar het doel. Aan de hand van de evaluatie kan dan het doel of het plan worden aangepast (Van der poel & Blokhuis, 2008).



2.4.3 Muzisch agogisch werken

Naast methodisch werken is er ook muzisch agogisch werken. Deze werkwijze is zeer passend bij de opleiding Sociale studies en bij de kinderen op het MKD. Er worden namelijk middelen gebruikt die ingezet kunnen worden om taal op een speelse wijze te stimuleren door middel van spel, muziek en activiteiten. Muzisch agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leerrendement en het welzijn van kinderen (Roubos & van der Maas, 2013). De muzisch agogische leerlijn heeft als doel om vanuit een muzische grondhouding kinderen te beïnvloeden.

“Hierbij richt het muzisch agogische hulpverleners zich op de ontwikkeling, bewustwording en welzijn van de mens. Op deze manier wordt er een belangrijke bijdrage geleverd aan de zingeving van het leven. Er zijn verschillende muzische methoden en middelen mogelijk, de hulpverlener kan samen met het kind kijken welke werkvorm het best bij dit kind past. Dit zal dan een werkvorm zijn waardoor het kind zichzelf beter kan uiten en zinvol bezig kan zijn met zijn eigen ontwikkeling” (Soliman & Jansen, 2016). De focus ligt bij muzisch agogisch handelen op het recreatief bezig zijn en hieruit kunnen dan weer nieuwe ontwikkelingen voort komen. Volgens Soliman & Jansen (2016) kunnen er ontwikkelingen plaatsvinden op verschillende gebieden zoals de persoonlijke identiteit, sociaal, maatschappelijk, creativiteit en/ of bewustwording van de eigen belevingen, gevoelens en gedachten.

Er kunnen verschillende muzische werkvormen ingezet worden. De eerste werkvorm is receptief dit wil zeggen via zintuigelijke waarnemingen muzische producten en processen beleven. De tweede werkvorm is reproductief. Dat wil zeggen het reageren door nadoen en imiteren door middel van

waarneming, herkenning en herinneringen. De derde werkvorm is reflectief. Dat is een reactie of een waardeoordeel geven, een persoonlijke situatie toetsen aan criteria, een emancipatorische houding ontwikkelen, bewust worden. De vierde werkvorm is creatief. Dit is ontwerpen en fantasie aanspreken, nieuwe ideeën en associaties gebruiken en onderzoeken. En de vijfde werkvorm is expressief. Dit houdt in de emotionele belevingen aanspreken, zich uitdrukken, uiting geven aan wat in je omgaat. Muzischagogisch werken kan zich in verschillende activiteiten uiten zoals bijvoorbeeld muziek, spel, dans en beweging, verhalen en sprookjes, schilderen en boetsen en beleven van natuur, rituelen en humor.

2.4.4 Systeem gericht werken

Er zijn al verschillende manieren beschreven die bijdrage kunnen leveren aan het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling op spelenderwijs. Maar wat ook erg belangrijk is hierbij is samenwerking met ouders. Een uitgangspunt wat belangrijk is voor de spraak- en taalontwikkeling van kinderen is systeem gericht werken. Het is belangrijk om als pedagogisch medewerker goed samen te werken met ouders. Bij systeem gericht werken staat de samenwerking en het contact tussen de ouders en hulpverleners centraal. Dit is een manier van werken gebaseerd op de systeemtheorie. De systeemtheorie is een verzamelnaam voor theoretische stromingen waarin het werken met het gezin centraal staat (Nabuurs, 2015). De pedagogisch medewerker kijkt dus samen met het gezin naar de interactie van het systeem en ondersteunt in het evenwicht bewaren van de communicatiepatronen en de rolpatronen. Ook helpt en begeleidt de pedagogisch medewerker ouders bij het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van het kind in de thuissituatie (Nabuurs, 2015). Ouders hebben bij de spraak- en taalontwikkeling van kinderen een grote invloed dus het is belangrijk om samen te werken met ouders en het systeem. Als de spraak- en taalontwikkeling alleen wordt gestimuleerd op school en thuis niet geeft het niet voldoende effect. Wordt dit op school en in het systeem gestimuleerd heeft dit meer positief effect en zullen de kinderen zich op dat gebied sneller en beter ontwikkelen (Tol, 2011).

Hoofdstuk 3 Methodologie

In dit hoofdstuk wordt de methodologie van het onderzoek beschreven. In paragraaf 3.1 worden de onderzoekspopulatie en de steekproef beschreven. Hierbij wordt een verantwoording gegeven waarom er gebruik wordt gemaakt van de steekproef. In paragraaf 3.2 worden de dataverzamelmethode en de onderzoeksmethode beschreven. Verder bij paragraaf 3.3 wordt het meetinstrument en de betrouwbaarheid en validiteit hiervan beschreven. Tenslotte wordt in paragraaf 3.4 de data-analyse beschreven.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

Volgens Verschuren & Doorewaard (2007) zijn in veel onderzoeken de belangrijkste bron van data en informatie de personen. In dit onderzoek is dit ook het geval. Hier zijn twee redenen voor. Ten eerste kun je via personen veel verschillende informatie verzamelen. En ten tweede kun je door persoonlijke communicatie sneller informatie krijgen. Iemand die informatie over zichzelf geeft aan een onderzoeker heet een respondent. In dit onderzoek wordt er ook gebruik gemaakt van de term respondenten omdat zij door middel van interviews persoonlijke informatie geven aan de onderzoeker. Er is voor dit onderzoek gekozen om pedagogisch medewerkers, gedragswetenschappers, een onderwijs coördinator en een logopedist van organisatie X te interviewen.

Op het MKD in Valkenswaard zijn drie pedagogisch medewerkers werkzaam en een derdejaars stagiaire van de opleiding Pedagogiek. Aan het MKD zijn verschillende specialisten verbonden namelijk twee gedragswetenschappers, een logopedist, een onderwijs coördinator en een speltherapeut. Er is ook één vaste invalkrachten die regelmatig komt werken op het MKD in Valkenswaard. Het team in Valkenswaard heeft ook een team manager maar hij heeft andere taken en is alleen aanwezig voor bijvoorbeeld vergaderingen. De speltherapeut en de vaste invalkracht hebben helaas niet kunnen deelnemen aan het onderzoek omdat zij geen tijd hadden om geïnterviewd te worden. De team manager is bewust niet gevraagd als respondent omdat hij geen ervaring heeft met het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. Hij was dus geen geschikte respondent voor dit onderzoek. Om de betrouwbaarheid te vergroten zijn er ook twee pedagogisch medewerkers van het MKD gevraagd als respondent van andere locaties uit Helmond en Eindhoven. Hier is bewust voor gekozen omdat zij op hun locatie misschien net iets anders te werk gaan en dit voor nieuwe inzichten kan zorgen.

Met de onderzoekspopulatie wordt bedoeld het totaal van eenheden waarop een onderzoek betrekking heeft en waarover een uitspraak wordt gedaan (Baarda, et al., 2013). In dit onderzoek telt de onderzoekspopulatie 10 personen. Er is veel diversiteit tussen deze personen. De leeftijden verschillen van 20 tot 55 jaar. Ook de opleidingen van de respondenten zijn erg divers. Sommige respondenten hebben 2 opleidingen gevolgd. De opleidingen die er gevolgd zijn door de respondenten zijn SPH, PABO, Pedagogische wetenschappen, Pedagogiek, Orthopedagogiek, Sociale Studies, HBO jeugdwelzijnswerk en HBO logopedie. Ook de werkervaringen verschillen van 4

maanden tot 25 jaar. Alle respondenten uit dit onderzoek zijn van het vrouwelijke geslacht en hebben een Nederlandse achtergrond. Het is goed dat er veel verschil is tussen de respondenten omdat er met verschillende invalshoeken en functies naar de kinderen gekeken wordt. Voordat de interviews werden afgenomen heeft de onderzoeker iedereen individueel benaderd om te vragen of zij zich beschikbaar stelde voor het interview.

Er ontstaat een steekproef als er één selectie uit waarnemingseenheden wordt getrokken (Baarda, et al., 2013). In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van een doelgerichte steekproef, omdat het interview wordt afgenomen bij geselecteerde respondenten. Respondenten zijn geselecteerd door de onderzoeker. Allereerst zijn de respondenten geselecteerd op hun connectie met het medisch kinderdagverblijf als professional. In totaal zijn er tien professionals betrokken bij het onderzoek. Deze hebben de volgende functies: Pedagogisch medewerkers, stagiaire, gedragswetenschappers, onderwijs coördinator en een logopediste. Per functie verschillen de werkdruk, het aantal taken en de communicatie ervaringen en voorkeuren. De professionals zijn geselecteerd op de groep cliënten waarmee zij werken. De geselecteerde medewerkers die werkzaam zijn op of met het MKD bij organisatie X worden geïnterviewd. Omdat zij hun persoonlijke kennis kunnen geven om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Er is geen bewuste selectie gemaakt op basis van leeftijd of geslacht omdat dit niet relevant is voor het onderzoek (Baarda, et al., 2013). Dit leidde er uiteindelijk toe dat alle deelnemende professionals van het vrouwelijk geslacht waren. Mede doordat er geen mannelijke werknemers zijn op het MKD.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van anonimiseren. De namen van de respondenten en de organisatie blijven anoniem zodat het niet te herleiden is naar een bepaalde werknemer. De interviews kunnen gevoelige onderwerpen bevatten en er worden meningen gevraagd waardoor het waarborgen van de anonimiteit gewaarborgd moet blijven. Dit is ook aan de respondenten vermeld voordat zij deelnamen aan de interviews. Voordat de interviews afgenomen werden door de onderzoeker hebben alle respondenten een toestemmingsverklaring moeten tekenen ter bescherming van zowel de respondenten als de onderzoeker. Het werken met dit formulier draagt bij aan de ethische verantwoording en betrouwbaarheid van het onderzoek omdat respondenten vooraf op de hoogte zijn van wat er van hen verwacht wordt.

3.2 Dataverzamelmethode

In dit onderzoek is er gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode. Kwalitatief onderzoek heeft als doel het beschrijven en te begrijpen wat zich afspeelt. Hierbij gaat het vooral over de inhoud en niet zo zeer over aantallen. Er wordt bij kwalitatief onderzoek vooral gekeken naar de vraag waarom iets gebeurt en welke mensen daarbij betrokken zijn. Bij kwalitatief onderzoek wordt er uit gegaan van het perspectief van de respondenten door middel van een interview. In dit onderzoek is ervoor gekozen om kwalitatief onderzoek te doen omdat hierbij diepgaande informatie verzameld kan worden en er doorgevraagd kan worden naar achterliggende motivaties, meningen, wensen en behoeftes van de respondenten. Er is in dit onderzoek gekozen voor semigestructureerde interviews.

Dat wil zeggen dat de onderwerpen voor het interview vast staan en dat er een aantal belangrijke vragen opgesteld zijn. Bij een semigestructureerd interview gaat het voornamelijk over open vraagstelling. Hierdoor kan er dieper ingegaan worden op de visie, de mening en het inzicht van de respondent over het onderzoeksonderwerp. De respondent heeft door de open vraagstelling meer ruimte om de eigen ervaringen toe te lichten. Voor de onderzoeker is het belangrijk om een geïnteresseerde houding aan te nemen tijdens het interview. Het is ook belangrijk om door te vragen omdat er door middel hiervan meer informatie en data verkregen kan worden. De onderzoeker mag bij een semigestructureerd interview afwijken van de vraagvolgorde en de vraagformulering. Dit maakt dat elk interview anders is. De onderzoeker moet er wel voor zorgen dat alle belangrijke thema's en vragen aan het einde van het interview aan bod zijn gekomen.

Volgens Baarda, et al (2013) is semigestructureerd interviewen de beste manier omdat er bij andere methodes onvoldoende diepgang en inzicht wordt geboden voor de onderzoeker om de deelvragen te beantwoorden. De vragenlijst die is opgesteld bij dit onderzoek is voortgekomen uit het theoretisch kader en geven antwoord op de deelvragen. De betrouwbaarheid wordt vergroot door de vastgestelde vragen tijdens het interview. De onderzoeker moet zich bewust zijn van het doorvragen op antwoorden van de respondent over de ervaringen met betrekking tot het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind. Hierdoor kan de onderzoeker via de bril van de respondenten kijken. Het open en flexibele karakter van een kwalitatief onderzoek helpt daarbij.

Een voordeel van een semigestructureerd interview is dat er veel meer informatie verkregen kan worden dan bij een gesloten interview. Er staat al vast welke vragen en onderwerpen aan bod komen en hierover is van te voren al nagedacht zodat de deelvragen beantwoord worden. Wat een nadeel is van een gestructureerd interview is dat er meer tijd en voorbereiding in zit. Bij kwalitatief onderzoek horen verschillende vormen van dataverzameling zoals interviews en observaties. Er is in dit onderzoek voor gekozen om gebruik te maken van alleen interviews om data op te halen. Voor observaties is geen gebruik gemaakt omdat het er in dit onderzoek vooral gaat om belevingen en ervaringen van pedagogisch medewerkers. Door de gekozen dataverzamelmethode kunnen de onderzoeksvragen op een betrouwbare en valide manier beantwoord worden. Er wordt rekening gehouden met de betrouwbaarheid door de interviews op te nemen met een recorder. Hierdoor kan het makkelijk terug geluisterd en getranscribeerd worden. En ten slotte kunnen de interviews gecodeerd worden. Door de interviews op te nemen heeft de onderzoeker alle tijd om goed naar de respondent te luisteren en om goed door te vragen. De interviews zijn allemaal afgenomen in een aparte rustige ruimte met alleen de onderzoeker en de respondent. Dit zorgt voor geen afleiding en is dus betrouwbaar voor het onderzoek. Voor het onderzoek is een groep respondenten gekozen die de populatie het beste kunnen vertegenwoordigen. Dit draagt bij aan de validiteit van de interviews. Er zijn daarom tien medewerkers geïnterviewd die allemaal werkzaam zijn op of met een MKD van organisatie X. Om te kijken of het interview op de juiste manier afgenomen kan worden heeft er een proefinterview plaatsgevonden. Dit om te kijken of alles duidelijk is voor de respondenten en er geen onduidelijkheden zijn.

3.3 Meetinstrument

Bij afname van een onderzoek wordt gebruik gemaakt van een meetinstrument. Dit is de methode en tegelijk ook het middel van dataverzameling voor een onderzoek (Baarda, et al., 2013). In dit onderzoek wordt de data verzameld door het houden van interviews. Hierbij is het belangrijk dat bij alle interviews dezelfde onderwerpen naar voren komen door middel van vaste vragen. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview en daarbij hoort een vragenlijst. De vragenlijst van dit onderzoek is terug te zien in de bijlage. In de vragenlijst staan onderwerpen en vragen die in het interview ter sprake moeten komen. De onderwerpen en vragen in de vragenlijst van dit onderzoek zijn gericht op het beantwoorden van de deelvragen en zijn ontstaan vanuit het theoretisch kader van dit onderzoek. De vragenlijst is leidend geweest tijdens de interviews en alle vragen en thema's zijn aan bod gekomen in de afgenomen interviews. De vragenlijst is ontwikkeld met open vragen zodat de onderzoeker door kan vragen op de antwoorden van de respondent en het doorvragen zorgt voor meer verdieping in de interviews. Aan het einde van ieder interview worden de interviews getranscribeerd. Dit wordt zorgvuldig gedaan, door het gesprek letterlijk uit te typen en dit draagt bij aan de betrouwbaarheid van het onderzoek. Ook is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van citaten en niet van interpretaties van de onderzoeker.

In dit onderzoek is de validiteit op verschillende manieren gewaarborgd. Het echt meten wat je wil weten wordt validiteit genoemd. Bij validiteit gaat het om systematische fouten. Allereerst zijn er verschillende medewerkers geïnterviewd die allemaal werkzaam zijn op of met een MKD. Aan het begin van de interviews is tegen de respondenten gezegd dat de onderzoeker onafhankelijk is van organisatie X en dat de respondenten helemaal anoniem blijven. Hier is voor gekozen om de respondent op het gemak te stellen zodat zij eerlijke antwoorden geven en geen sociaal wenselijke antwoorden gaan geven. Want als dit gebeurt is de data van het onderzoek niet meer valide. Tijdens de interviews is benoemd door de onderzoeker dat er bij onduidelijkheden over woorden en termen vragen gesteld mochten worden om te vermijden dat zij onjuiste antwoorden geven op de vragen. Belangrijk bij de interviews was dat er antwoord werd gegeven op de hoofdvraag. Om dit te kunnen doen is er van te voren een vragenlijst gemaakt. De vragenlijst is ontstaan uit de hoofd- en deelvragen van het onderzoek. De vragen die opgesteld zijn hebben ook betrekking op het onderwerp van dit onderzoek. De vragen zijn gemaakt aan de hand van het theoretisch kader. Het interview bestaat daarom ook uit kleine thema's. Uit elke paragraaf uit hoofdstuk 2 zijn vragen geformuleerd die mee genomen zijn in de interviews. Verschillende belangrijke begrippen uit het theoretisch kader komen ook terug in de interviews zoals taalontwikkeling stoornis, spelenderwijs stimuleren, muzisch agogisch handelen, methodisch werken en systeemgericht werken. Om de validiteit in het onderzoek te bewaarmaken werden er in de interviews alleen vragen gesteld die aansluiting hadden bij het onderzoeksthema. En werd er zo veel mogelijk voorkomen dat er afgeweken werd van het thema. Niet alleen de validiteit maar ook de betrouwbaarheid is in dit onderzoek op verschillende manieren gewaarborgd. Betrouwbaarheid is het voorkomen van toevallige fouten (Baarda, et al., 2013).

Met de betrouwbaarheid wordt bedoeld het voorkomen van toevallige fouten en de mate waarin metingen onafhankelijk zijn van het toeval (Baarda, et al., 2013). Het is de bedoeling dat een onderzoek altijd toetsbaar en duidelijk is. In dit onderzoek is er daarom goed gekeken naar de nauwkeurigheid van het instrument. De vragenlijst die opgesteld is door de onderzoeker is voor de start van de interviews gecontroleerd door de afstudeerbegeleider van de opleiding. Ook is er een proef interview afgenomen en hierbij is de vragenlijst aangepast met verschillende onderwerpen die miste. Bij de vragen is er ook gelet op de manier van vraagstelling zodat vooroordelen voorkomen werden. Ook zijn de vragen allemaal open geformuleerd. Tijdens de interviews is er een vragenlijst gebruikt als leidraad voor het gesprek. Door de vragenlijst had de onderzoeker vastigheid en konden onderwerpen niet vergeten of herhaald worden. Om te controleren of de informatie die verzameld was door de interviews goed was opgenomen door de onderzoeker werd er aan het einde van het interview een korte samenvatting gegeven. De interviews zijn opgenomen met een recorder en zijn getranscribeerd door de onderzoeker en dat maakt dat de informatie volledig en juist is verwerkt.

3.4 Data-analyse

De data analyse van een kwalitatief onderzoek is gerichte zoektocht naar het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Na het afnemen van de interviews zijn de interviews geanalyseerd volgens de 3 stappen waarneming, analyse en reflectie. Als eerste moet de informatie worden verzameld en dat gebeurt in dit onderzoek door semigestructureerde interviews. Daarna wordt er gekeken wat de informatie van de interviews inhoudt en welke betekenis hieraan gegeven kan worden. Tijdens de data-analyse wordt er gebruik gemaakt van open, axiaal en selectief coderen. Het eerste proces is open coderen. Hierbij schrapt de onderzoeker de tekst van de interviews die niet relevant is voor de onderzoeksvraag. Daarna wordt het interview verdeeld in fragmenten en hier worden codes aan gegeven. Het fragment wordt samengevat met een woord en dat wordt de code. Aan het einde wordt gekeken of er dezelfde codes zijn en vervolgens kunnen deze dan samengevoegd worden. Daarna moet er axiaal gecodeerd worden en dat houdt in dat de verschillende codes samengevoegd worden door een samenhang te zoeken tussen de codes. De codes kunnen dan gecategoriseerd worden. In dit onderzoek zijn de codes onder verschillende categorieën verdeeld en in een tabel geplaatst. Dit heet een codeboom. De codeboom van dit onderzoek is te vinden in de bijlage. Uit de interviews in dit onderzoek kwam bijvoorbeeld vaak de samenwerking met de logopedist ter sprake. Uit verschillende fragmenten in de verschillende interviews kwamen er telkens codes over logopedie naar voren. Deze codes zijn later onderverdeeld onder één kopje over de logopedist. Daarbij is er ook gebruik gemaakt van plus en min tekens om aan te geven of dit fragment positief of negatief was. Na het axiaal coderen volgt het reflecteren. De onderzoeker kijkt hier naar de resultaten van de analyse en kijkt hoe dat een bijdragen kan leveren aan het beantwoorden van de hoofdvraag. Na het axiaal coderen volgt het selectief coderen (Baarda, et al., 2013). Hierbij wordt er structuur aangebracht in de categorieën die voort zijn gekomen bij het axiaal coderen. Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden moet er eerst een samenhang gemaakt worden van de inhoud en hieruit komt een conclusie voort.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In hoofdstuk 3 kwam de methodologie aan bod. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten van de interviews toegelicht. Er wordt hierbij een koppeling gemaakt met theorie uit het theoretisch kader. De resultaten uit de interviews beantwoorden de deelvragen. Door middel van de interviews met pedagogisch medewerkers, gedragswetenschappers, onderwijs coördinator en de logopediste wordt er antwoord gegeven op de deelvragen.

4.1 Deelvraag 1

Door middel van de interviews is onderzocht wat er op dit moment gedaan wordt op het medisch kinderdagverblijf om de spraak- en taalontwikkeling te stimuleren. Uit de resultaten blijkt dat er al veel verschillende dingen gedaan worden om de taal in de groep te stimuleren.

Methodes

- *Lotte en Max*
Deze methode wordt bij elk MKD ingezet. Deze methode van Lotte & Max is erg spelenderwijs. Uit de theorie uit het theoretisch kader is al eerder benoemd dat kinderen door middel van spel en een speelse manier meer worden uitgedaagd om dingen te leren.
- *Moet je doen*
Deze methode staat voor dans, muziek en expressie. Deze activiteiten zijn zeer passend bij de methode muzisch agogisch werken uit het theoretisch kader.
- *Koffer methode*
Een zelfgemaakte muziek methode door een stagiaire ontwikkeld. Die methode bestaat uit 30 koffertjes met muziek instrumentjes en bij elk koffertje hoort een lesje met muziek, taal en soms ook dans.

Taal rode draad van dag

Alle respondenten geven aan dat de taalontwikkeling gestimuleerd wordt gedurende de hele dag door. Het loopt eigenlijk als een rode draad door de dag heen. In het theoretisch kader is beschreven wat de functies van taal zijn. Hieruit blijkt dat taal een middel is om te communiceren en inhouden uit te drukken. De taal wordt niet alleen verbaal ingezet maar ook non verbaal. Respondent 6 zegt "Ja eigenlijk zet ik op veel verschillende manieren taal in. Uhm gewoon gesprekjes met kinderen. Dus gewoon verbaal taal, non verbaal dus door middel van een knipoog aangeven dat iets wel of niet kan. Een glimlach. Een schouderklopje ja op een non verbale manier".

Therapeuten in de groep

- *Logopedist*
De logopedist komt een keer in de week in de groep. Er is geen individuele behandeling meer wegens bezuinigen. Logopedist draait mee op de groep en geeft groepslesjes. De

logopedist kijkt welke kinderen dezelfde soort hulpvraag hebben en dan wordt er in een klein groepje een logopedie lesje gegeven. De logopedist gaat heel doelgericht te werk. Vanuit methodisch werken dat is beschreven in het theoretisch kader komt naar voren dat de logopedist dus heel methodisch te werk gaat en dat dit een positief effect heeft op kinderen.

- *Onderwijs coördinator*

De onderwijs coördinator komt af en toe op de groep en zij heeft dan een overstijgende functie. Als er vragen zijn over de interactie kan de onderwijs coördinator mee kijken. Indien het nodig is kan er ook video interactie begeleiding ingezet worden.

- *Gedragswetenschappers*

De gedragswetenschappers komen ook regelmatig in de groep kijken. Zij zijn er dan echt puur voor observatie en coaching.

Routine van de dag

- *Kringactiviteit*

Elke ochtend wordt er in de groep een kringactiviteit gegeven. Deze staan regelmatig in het teken van taal.

- *Vaste liedjes*

Er wordt gedurende de dag gebruikt van vaste liedjes en deze routine wordt elke dag herhaald. Bij de kring, het fruiteten, de boterham eten, het opruimen en aan het einde van de dag is er ook nog een afscheidsliedje. Uit de methode methodisch werken uit het theoretisch kader komt naar voren dat het belangrijk is dat bepaalde activiteiten veel herhaald worden.

- *Visualiseren met pictogrammen*

Omdat veel kinderen in de groep moeite hebben met taal wordt er gebruik gemaakt van pictogrammen die de hele dag visueel aan geven op welke volgorde de activiteiten plaatsvinden. Ook worden veel dingen uitgetekend voor kinderen om hun iets duidelijk te maken. Op een creatieve manier wordt taal dus aangeboden. Doordat er veel gebruik wordt gemaakt van visualiseren en pictogrammen is het MKD een prikkelende stimulerende omgeving voor de kinderen. Uit het theoretisch kader blijkt dat de omgeving waarin een kind taal leert sterk de taalontwikkeling bepaald. Voor kinderen is een prikkelende omgeving belangrijk om de taalontwikkeling te stimuleren.

- *Voorlezen*

Voorlezen is voor het plezier van kinderen en hierdoor leren zij ook taalbegrippen. Wat belangrijk is bij de jonge kinderen om boeken te gebruiken met plaatjes omdat zij anders de aandacht niet kunnen houden.

- *Taalwerkjes*

Kinderen maken in de groep verschillende taalwerkjes. Elke dag na het buitenspelen moeten de kinderen een werkje maken. Deze worden per kind op niveau uitgezocht.

Communicatie

De pedagogisch medewerkers op de groep geven aan veel gebruik te maken van taal en dan vooral door dingen te benoemen naar de kinderen toe. Overal taal aan geven en veel benoemen wat ze doen en wat ze zien. Op die manier proberen de pedagogisch medewerkers een gevoel van veiligheid te creëren bij kinderen en te laten merken dat zij het kind hebben gezien. Dus de kinderen het gevoel geven dat zij gehoord en gezien worden. Het letterlijk benoemen van dingen werkt bij de kinderen op het MKD. Respondent 2 zegt “Ja want ik denk dat het ergens ook een stukje erkenning is want dan is het natuurlijk merk ik dat het dan vaak vanuit aandacht is zeg maar. En als je dan benoemd van ik zie dat jij dat aan het doen bent dat ze dan ook zoiets hebben van ze hebben mij wel gezien zeg maar”. Respondent 10 geeft ook aan veel dingen te benoemen naar de kinderen toe. Ook belangrijk daarbij vind zij om de taal te herhalen omdat kinderen het dan beter zullen onthouden.

Kinderen onderling

Niet alleen leren de kinderen taal van de pedagogisch medewerkers maar ook van elkaar. Respondent 4 zegt “ En veel van andere kinderen leren. Veel voorbeeld gedrag. Niet alleen van jezelf maar ook van andere kinderen. Toen ik in de ochtend in Valkenswaard was dan gebeurt er ook zo veel door gewoon de routine van de dag he. Je bent de kring aan het doen je stelt een vraag andere kinderen geven het goede antwoord. Het ene kindje lukt het niet en dan kijken hoe anderen het doen en die volgende keer lukt het wel”. In dit voorbeeld zie je dat kinderen van elkaar leren en elkaar helpen als het niet lukt. In de groep wordt het ook gestimuleerd door de pedagogisch medewerkers om elkaar te helpen.

4.2 Deelvraag 2

4.2.1 Krachten

Zelfbeeld en zelfvertrouwen

Doordat de spraak- en taalontwikkeling van kinderen gestimuleerd wordt op het medisch kinderdagverblijf groeien de kinderen positief op taal gebied. Dit zorgt er ook voor dat het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van de kinderen groeit. Respondent 10 zegt “Door kinderen taal te leren maak je ze krachtig om zich te redden in de buitenwereld dus op het moment dat een kindje taalvaardiger wordt ja dan vergroot je niet alleen de taal maar ook zijn eigenheid en zijn zelfvertrouwen ja”.

Voordelen kleine groep

- Kleine setting met maximaal 9 kinderen
- Meer oog voor individu
- Kinderen proberen te zien
- Aansluiten bij basis van kind en daaruit ontwikkelingen stimuleren op niveau

Effecten

Wat ook als een grote kracht wordt gezien door verschillende medewerkers is dat het stimuleren van de taalontwikkeling ook daadwerkelijk effect heeft op de kinderen en in de gezinnen thuis. De pedagogisch medewerkers krijgen regelmatig terug van ouders dat de spraak- en taalontwikkeling van hun kind positief is ontwikkeld en dat het kind echt stappen heeft gezet. Op het MKD wordt er gewerkt met systeem gericht werken. Dat wil zeggen dat niet alleen het kind maar ook het gezin centraal staat. Om de spraak- en taalontwikkeling van kinderen namelijk te stimuleren is het ook belangrijk om samen te werken met ouders. Uit het theoretisch kader komt naar voren dat dit belangrijk is omdat ouders een grote invloed hebben op de ontwikkelingen van hun kind. Doordat kinderen zich niet verstaanbaar kunnen maken kan dat leiden tot frustraties vanuit de kant van het kind maar ook van ouders. Zo ontstaat er miscommunicatie. Maar door de komst van het kind op het MKD geven ouders aan dat deze frustraties steeds minder worden en dat ouders hun kind steeds beter begrijpen. Dat komt doordat de kinderen meer gaan spreken en meer taal gaan gebruiken. Niet alleen op het MKD maar ook in de thuissituatie. Respondent 3 zegt "Nou dat vind ik dan mooi he om te zien dat een kindje dan toch ja wat is het dan 3 maanden toch al zoveel taal heeft opgepikt dat ouders echt het gevoel hebben daar kunnen we echt wel weer iets meer mee". Als de samenwerking met ouders goed gaat wordt dat ook als een kracht ervaren. Als ouders open staan voor hulp en betrokken zijn bij de behandeling kan dit heel positief zijn voor de ontwikkeling van het kind.

Dagelijkse activiteiten in de groep

- Liedjes zingen

Door middel van een liedje stimuleer je de kinderen op een leuke en speelse manier.

Respondent 3 zegt "In een liedje kom je al heel snel in een flow terecht en dan kunnen ze zelf mee doen dus dan kom je in een bepaald ritme en door dat heel veel te herhalen en gewoon zelf je enthousiasme daar in te zetten kun je wel een liedje leren". Uit het theoretisch kader blijkt dat muziek een onderdeel is van de methodiek muzisch-agogisch werken. Door middel van muziek kan er vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de kinderen beïnvloed worden. Door muziek in te zetten kunnen kinderen ontspannen en recreatief bezig zijn. Uit het theoretisch kader komt naar voren dat muziek een positief effect heeft op het stimuleren van de taalontwikkeling. Muziek wordt dus af en toe ingezet maar uit het onderzoek blijkt dat de elementen dans en beweging uit muzisch agogisch werken nog weinig terug komt in het dagprogramma.

- De pictogrammen en visualiseren

Het gebruik van plaatjes en vooral het visualiseren heeft een goed effect op de kinderen. Het uittekenen van situaties voor kinderen wordt als kracht gezien. Doordat een situatie wordt uitgetekend voor een kind zorgt dat voor meer duidelijkheid en visualisatie. Respondent 8 zegt "Veel kinderen ook helpen met het uittekenen van situaties om ze te laten begrijpen. Waarin je ook wel steeds zegt wat je tekent dus dan gebruik je ook de taal erbij".

- *Van elkaar leren*

Niet alleen door de pedagogisch medewerkers leren de kinderen in de groep taal maar zij

leren ook weer veel van elkaar. Kinderen gaan ook woorden en zinnen overnemen van wat zij zien bij andere kinderen. Het MKD in Valkenswaard is gevestigd in een basisschool waardoor de kinderen op het MKD ook veel samen spelen met de basisschoolkinderen. Dit is een kracht volgens respondent 10 omdat de kinderen van het MKD van de kinderen van de basisschool veel goed voorbeeld gedrag zien.

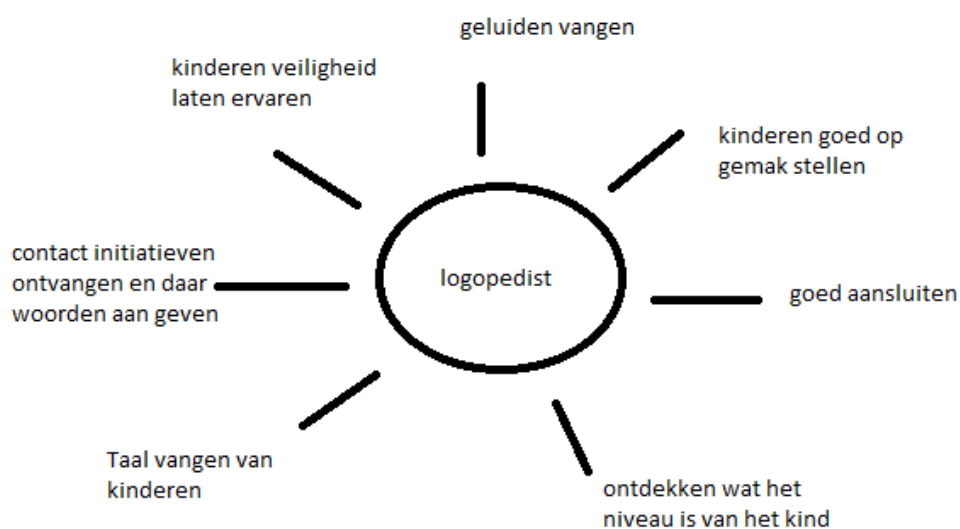
- *Gebaren methode Lotte & Max*

Deze methode wordt als kracht gezien omdat de kinderen het leuk vinden om naar deze dvd's te kijken en zij leren hierdoor gelijk de gebaren en gaan deze ook daadwerkelijk inzetten.

Communicatie van pedagogisch medewerkers

Respondent 2 geeft aan dat zij het communiceren van de pedagogisch medewerkers ziet als een kracht. Er wordt bijvoorbeeld duidelijk gepraat en de taal wordt de hele dag door gestimuleerd. Uit de methode methodisch werken wat beschreven is in het theoretisch kader komt sterk naar voren dat het communiceren naar jonge kinderen het effectiefst is als je gebruik maakt van korte en duidelijke zinnen. Er wordt ook in de groep echt bewust gebruik gemaakt van taal. Respondent 2 zegt "Ik heb het idee dat we er wel heel bewust van zijn. Zeg maar dat dat wel echt een kracht is. Dat taal heel bewust wordt toegepast zeg maar". Bij een nieuw Pools kindje op het MKD in Valkenswaard is ook bewust in de thuissituatie een Pools sprekende ambulant werker ingezet. Hier is bewust voor gekozen omdat ouders beide van Poolse afkomst zijn en bijna tot geen Nederlandse taal spreken. Dit is ook een kracht want zo kan het gezin met de ambulant werker in moedertaal communiceren wat het makkelijker en duidelijker maakt voor dit gezin.

Krachten van de logopedist



4.2.2

Belemmeringen

Ook ervaren pedagogisch medewerkers belemmeringen met betrekking tot het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling.

Maatschappij

In onze maatschappij wordt er steeds meer verwacht op het gebied van taal. En sommige kinderen met bepaalde ontwikkelingsniveaus kunnen niet altijd mee met de rest. Er worden heel vaak talig dingen uit gelegd. Maar dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Respondent 4 zegt “We gaan soms te snel denk ik. We hebben op het MKD bijvoorbeeld ook één jaar hop hop hop”. De behandeling op het MKD is maar 12 maanden maar dat is niet bij elk kind genoeg. Dit is dus een belemmering omdat sommige kinderen meer tijd nodig hebben maar alles wordt in een jaar gestopt.

Belemmeringen bij pedagogisch medewerkers

- Continu een druk voelen
Iedereen heeft in het achterhoofd dat het kind maar één jaar heeft en gestimuleerd worden voor het vervolgonderwijs.
- Kinderen tijd en ruimte geven
Door middel van tijd en ruimte gaan kinderen veiligheid ervaren. En door aan te sluiten bij het niveau van het kind kan het groeien. Maar wegens de streeftijd van een jaar behandeling is dit niet altijd mogelijk.
- Te hoog insteken
Als je te hoog insteekt voelt het kind zich niet begrepen en kan het niet goed ontwikkelen
- Geduld
Om te werken met kinderen met een spraak- en taalontwikkeling stoornis is er veel geduld nodig. Als je dat niet hebt als pedagogisch medewerker is dat een belemmering.
- Werken vanuit de eigen normen en waarden
Kinderen komen uit verschillende milieus waar ook andere normen en waarden kunnen zijn. Respondent 4 zegt “Dus dat vind ik soms nog wel lastig dat wij ook hier behandelen vanuit onze eigen normen en waarden uiteindelijk en dan is het echt een kunst om zonder oordeel te kijken oke waar komt een kindje vandaan”.

Groepssamenstelling

Wat erg duidelijk naar voren komt uit de verschillende interviews is dat de groepssamenstelling op het MKD in Valkenswaard een belemmering is. Op andere locaties worden de groepen meer samengesteld op basis van kenmerken maar in Valkenswaard is er maar één groep dus daar wordt geen onderscheid gemaakt. Dit zorgt ervoor dat het een hele heterogene groep is. In Valkenswaard zitten dus veel verschillende kinderen met verschillende leeftijden en verschillende problematieken bij elkaar. Dit zorgt voor verschillende belemmeringen:

- Lastig om aan te sluiten bij elk kind
- Minder tijd voor 1 op 1 behandeling
- Differentiëren
- Groot verschil tussen niveau van de kinderen
- Taal kan je niet tegelijk aanbieden
- Minder verdieping in activiteiten
- Onrust in groep
- Verveling
- Ongewenst gedrag

Samenwerking ouders

Wat ook een belemmering is voor de medewerkers van het MKD is de samenwerking met ouders. Niet altijd is dit een kracht zoals eerder is beschreven. Als dit een belemmering is kan dit negatieve gevolgen hebben voor het kind. Want doordat het contact met ouders slecht verloopt wordt de taal niet in de thuissituatie doorgezet en dat is wel de bedoeling. Wat naar voren komt uit de interviews is dat het moeilijk is om contact te hebben met de meertalige kinderen en hun ouders. Respondent 7 zegt "Uh wat ik lastig vind zijn de meertalige kinderen waar je met ouders heel moeilijk in contact kunt komen. Over hoe ouders zelf thuis het beste de taal kunnen stimuleren dat vind ik wel een belemmering. Dus je kunt kinderen daardoor minder goed helpen dan je zelf zou willen". Eerder werd er veel gebruik gemaakt van tolken bij organisatie X. Door bezuinigen kan dit niet meer omdat er geen tijd en geen geld is. De samenwerking met ouders is erg belangrijk bij de behandeling van een kind op het MKD zoals in het theoretisch kader is beschreven. Respondent 9 zegt "Nou soms ja soms is het nauwer ja in de samenwerking met ouders. Daar kan het soms ook mislopen". Het ligt er per systeem aan hoe de samenwerking verloopt. Respondent 9 zegt ook "Meestal zijn de systemen zo belastend dat het juist een knelpunt is".

Bezuiniging logopedie

Op dit moment wordt de bezuiniging op de logopedie in de groep ook als een belemmering gezien. Eerder kwam de logopedist een keer in de week in de groep en nam verschillende kinderen mee voor individuele behandeling. Wegens bezuinigingen is dit niet meer en komt de logopedist een keer in de week in de groep en geeft daar een groepslogopedie lesje. De logopedisten zijn er naast de groepslogopedie nog vooral voor puur observeren, diagnosticeren en onderzoekend. Wegens de bezuinigingen krijgen alle kinderen alleen nog maar extern logopedie. De interne logopedisten van organisatie x hebben meer kennis van de problematieken van de kinderen op het MKD en weten hoe zij hier het beste mee om moeten gaan. Voor externe logopedisten zal dit lastiger zijn en wordt dit dus als een belemmering gezien. Respondent 7 ervaart ook zelf een belemmering bij haar werk als logopedist. Ze merkt dat de teams elke keer veel veranderen en daardoor gaat er ook bepaalde kennis verloren. Als er steeds nieuwe pedagogisch medewerkers komen merkt zij dat zij alles weer opnieuw moet uitleggen en dat ervaart zij als een belemmering.

Respondent 8 ervaart ook een andere belemmering met betrekking tot de logopedie. Tijdens de groepslogopedie is respondent 8 niet aanwezig omdat dat haar werkdag niet is. Zij krijgt hier niks van mee en heeft hier geen zicht op. Het is de bedoeling dat de groepslogopedie ook verder die week wordt doorgezet. Ook merkt zij niet bij collega's dat de groepslogopedie verder later in de week nog eens wordt herhaalt of dat het terug komt. Dit is een belemmering voor haar omdat zij graag iets wil doen met de groepslogopedie. Respondent 8 zegt "Wel van andere jaren weet ik als ik daar wel eens bij was wat daar gedaan werd in de groepslogopedie. En dat je het dan kon meenemen dus dat het vaak in hetzelfde thema was en waar je dan ook op de groep aan werkte en dat je dat kon doorvoeren. Ja bepaalde woorden of letters of bepaalde gebaren en dat weet ik nu niet. En dat zie ik ook niet dat collega's dat doen".

Miscommunicatie

Als kinderen weinig tot geen taal gebruiken is dat ook een belemmering omdat er dan miscommunicatie ontstaat. Het is moeilijk om elkaar dan te begrijpen en daar gaat veel tijd in zitten. In het theoretisch kader kwam al naar voren dat miscommunicatie kan leiden tot misverstanden. Zo gaf het theoretisch kader bijvoorbeeld aan dat als een kind dingen niet goed begrijpt en zich niet goed duidelijk kan maken dat de communicatie met het kind dan kan botsen. Want het kind wordt gefrustreerd omdat niemand hem begrijpt en dat kan leiden tot agressief of teruggetrokken gedrag. Door miscommunicatie kan er ook een situatie ontstaan van geen wederzijds contact. Respondent 2 geeft bijvoorbeeld aan het een belemmering te vinden als zij haar best doet om met een kindje te communiceren en er geen reactie volgt.

4.3 Deelvraag 3

De pedagogisch medewerkers op het MKD geven aan nog ondersteuning nodig te hebben om de spraak- en taalontwikkeling van de kinderen te stimuleren. Wat veel naar voren komt uit de interviews is deskundigheidsbevordering, bijscholingsprogramma's en cursussen. De medewerkers van organisatie X hebben hier behoefte aan om zo nog meer kennis en inzicht te krijgen met betrekking tot de spraak- en taalontwikkeling om zo nog meer verdieping te zoeken.

Voorkeur bijscholingsprogramma's

Respondent	Thema's
Respondent 2	Handvatten krijgen stimuleren spraak- en taalontwikkeling
Respondent 5	Verloop van spraak- en taalontwikkeling
Respondent 8	Taalontwikkelingsstoornis Gebarentaal Cursus Pools
Respondent 10	NT2 kinderen Handpop

Meer samenwerking logopedist

Ook wordt er door de respondenten aangegeven dat zij meer samenwerking willen met de logopedist omdat dit ondersteuning biedt om meer kennis en inzicht te krijgen. Wat er nu gebeurt op de groep als de logopedist er is, is dat zij meekijkt en meedraait in de groep. En als de pedagogisch medewerkers vragen hebben kunnen zij die stellen aan de logopedist. Maar doordat er weinig tijd is worden er weinig vragen opgesteld voor de logopedist. Het zou volgens respondent 6 dus fijn zijn als de logopedist zelf komt met handvatten voor de pedagogisch medewerkers dus dat het van beide kanten komt en niet alleen vanuit vragen van de pedagogisch medewerkers op de groep. Ook respondent 2 geeft aan het fijn te vinden om nog meer handvatten te krijgen om de taalontwikkeling te stimuleren. Ook intervisie met de logopedist zou ondersteunend kunnen zijn voor de pedagogisch medewerkers volgens de logopedist zelf. Alle respondenten geven aan dat zij meer tijd met de logopedist willen hebben. Een intervisie middag kan daar een uitkomst in bieden. Respondent 7 zegt “Bijvoorbeeld ook wel intervisie middagen waarin ik liet zien wat ik eigenlijk deed. Dat ik bijvoorbeeld de taal testen uitlegde of uhm ja hoe behandelmethodieken er heel logopedisch specifiek uitzien”.

Andere organisaties

Niet alleen de logopedisten die gespecialiseerd zijn in taal worden als ondersteuning ervaren maar ook professionals van bijvoorbeeld Kentalis of de Taalbrug. Respondent 1 geeft aan dat het ook helpend zou zijn voor meer kennis en inzicht als er eens een medewerker van Kentalis mee kwam kijken op het MKD en dan nodige tips zou geven. Of andersom dat de pedagogisch medewerkers eens bij Kentalis mee kijken en dan kunnen leren van hoe zij omgaan met kinderen met spraak-en taalproblemen. Het is belangrijk om elkaars expertise te benutten. Volgens respondent 4 is het belangrijk om elkaar daarom ook op te blijven zoeken en goed te blijven samenwerken met elkaar. Respondent 4 zegt “ Ja weetje die multidisciplinaire overleggen helpen nu ook al heel erg. Doordat je ook echt met z'n alle kijkt naar een kind. Ook zo'n logopedist die het kind heeft geobserveerd maar ook hebben bewegingstherapeut als ergo en fysio dit gedaan. Dus gewoon elkaars expertises benutten en elkaar blijven opzoeken”. Respondent 8 gaf bijvoorbeeld ook aan dat zij de expertise van Kentalis heeft gebruikt. Zij heeft bijvoorbeeld de gebaren app ontwikkeld door kentalis gedownload en is de gebaren in gaan zetten op het MKD.

Extra ondersteuning bij stimuleren spraak- en taalontwikkeling

- Meer tijd
Door te weinig tijd worden taalactiviteiten niet goed voorbereid
- Meer middelen
meer gerichte materialen hebben bij elk thema
- Methode piramide inzetten
Dit is een methode zeer sterk gericht op het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling.
Volgens de logopedist de beste methode om taal te leren

- Goed boek
Boek over het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Maar dan geen boek met taaie stof maar echt een praktisch boek. Met veel leuke voorbeelden waardoor je geprikkeld wordt en weer enthousiast gemaakt wordt.
- Bewust worden van eigen krachten
- Video interactie begeleiding inzetten

Gericht taalactiviteiten inzetten

Het gericht inzetten van taalactiviteiten en dit inbouwen in de dag structuur is iets wat ook ondersteunend kan zijn voor het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Er worden dagelijks wel taalactiviteiten ingezet maar dit is niet iets wat vast elke week terug komt. Vanuit het theoretisch kader bij methodisch werken komt naar voren dat het herhalen van activiteiten bij jonge kinderen erg belangrijk is. Uit verschillende interviews komt naar voren dat activiteiten nog niet veel herhaalt worden. Ook het evalueren van activiteiten met collega's wordt volgens de respondenten niet altijd gedaan. Als dit wel gedaan wordt is dat snel op een momentje door de dag heen. Uit het theoretisch kader blijkt dat evalueren met collega's en met kinderen van belang is. Tijdens het evalueren wordt dan gekeken naar het doel. Wat was het doel en is deze bereikt. Door middel van evalueren kan het doel worden aangepast. Respondent 6 geeft aan dat het nodig is om meer gerichte taalactiviteiten in te zetten. Respondent 6 zegt "Ja het echt inbouwen in het programma. We kunnen bijvoorbeeld ook afspreken dat er iemand daar de kartrekker in is. Want nu willen we het allemaal maar door ja alle drukte die er is ja wordt het wel eens vergeten om het echt nog meer een plek te geven. Dus misschien kunnen we zeggen van nou ja wie vind het leuk en wie kan daar net wat meer stem in neer zetten en de andere mensen daar in mee nemen".

Hoofdstuk 5 Conclusie en aanbevelingen

In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten beschreven aan de hand van de drie deelvragen. In dit hoofdstuk zal er in paragraaf 5.1 een conclusie getrokken worden uit de verschillende deelvragen. In paragraaf 5.2 wordt er een conclusie gegeven op de hoofdvraag. En tot slot in paragraaf 5.3 worden er aanbevelingen gegeven.

5.1 Conclusie op deelvragen

Conclusie deelvraag 1

Wat uit de resultaten naar voren komt is dat er al verschillende dingen gedaan worden om de spraak- en taalontwikkeling te stimuleren in de groep. Taal loopt eigenlijk als een rode draad door de dag heen. Er wordt niet alleen verbaal maar ook non verbaal gebruik gemaakt van taal. De pedagogisch medewerkers proberen zo veel mogelijk taal te gebruiken en dingen te benoemen naar kinderen toe. Er wordt gebruik gemaakt van kringactiviteiten en taalwerkjes. Tijdens bepaalde vaste momenten in de dag wordt er ook dagelijks gebruik gemaakt van een bepaalde routine met liedjes. Er wordt op de groep ook veel gebruik gemaakt van visualiseren en pictogrammen. De logopedist komt een keer in de week mee draaien in de groep en geeft groepslesjes. Ook de onderwijs coördinator en de gedragswetenschapper komen regelmatig in de groep voor observatie en coaching. Een methode die bij elk MKD ingezet wordt is de gebaren methode van Lotte & Max. Op het MKD in Eindhoven en Helmond zijn ook nog twee andere methodes die ingezet worden om de spraak- en taalontwikkeling te stimuleren.

Conclusie deelvraag 2

Uit de resultaten komt ook naar voren dat de medewerkers krachten maar zeker ook belemmeringen tegenkomen in het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Pedagogisch medewerkers ervaren het als een kracht dat kinderen door de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling een beter zelfbeeld krijgen en dat hun zelfvertrouwen daardoor groeit. De pedagogisch medewerkers krijgen van ouders vaak terug te horen dat hun kind op het gebied van spraak-en taal groeit en dat de behandeling ook echt effect heeft. Samenwerking met ouders is in de behandeling daarom ook erg belangrijk. Ook de kleine setting van het MKD wordt als een kracht ervaren. Hierdoor kan er beter aangesloten worden bij het niveau van het kind. De plaatjes, pictogrammen en het visualiseren zijn ook dingen die als kracht ervaren worden. De logopedist in de groep en de methode van Lotte & Max worden ook als positief ervaren. Liedjes die ingezet worden hebben ook een positief effect op de kinderen en op de ontwikkeling.

Wat als belemmering wordt gezien is dat de maatschappij voortaan erg talig is ingesteld. Op het MKD is de behandeling 12 maanden en dat zorgt bij medewerkers voor een bepaalde druk. Alles wordt in één jaar gestopt en dat kan er voor zorgen dat er te hoog wordt ingestoken bij kinderen. Ook moeten de pedagogisch medewerkers proberen om echt te kijken naar het kind en te werken zonder oordeel

want vaak wordt er gewerkt vanuit de eigen normen en waarden. De groepssamenstelling wordt ook gezien als een belemmering. Er is zoveel verschil in leeftijd en niveau waardoor het lastig is om bij elk kind aan te kunnen sluiten. Doordat het MKD in Valkenswaard sinds kort ook weer 9 kinderen op de groep heeft kan er niet veel meer 1 op 1 gewerkt worden. Dit wordt daarom ook als een belemmering ervaren. Het 1 op 1 werken is namelijk goed omdat je dan echt bij het niveau kan aansluiten van het kind maar helaas is dat niet altijd haalbaar voor de pedagogisch medewerkers dus het zou ook al goed zijn om in kleine groepjes te werken geselecteerd op spraak- en taalniveau. Door aan te sluiten bij het niveau van de kinderen zorgt dat ook voor vermindering van ongewenst gedrag. Wat ook naar voren kwam uit de resultaten was dat eigenlijk een beperking in de taal ook een beperking is in het maken van contact. Als de pedagogisch medewerkers dus een bijdrage kunnen leveren aan het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling zal deze beperking in het contact ook steeds positiever ontwikkelen. Het is voor de pedagogisch medewerkers ook erg belangrijk om goed samen te werken met ouders door middel van systeem gericht werken. De samenwerking wordt soms als een belemmering ervaren als ze te maken krijgen met meertalige ouders of ouders die niet open staan voor samenwerking. Om een bijdrage te leveren aan de spraak- en taalontwikkeling zijn ouders ook nodig.

De bezuinigingen op de logopedie worden door zowel de logopedist als pedagogisch medewerkers als een belemmering gezien. De kinderen krijgen voortaan geen 1 op 1 logopedie met de logopedist vanuit organisatie X maar extern door een andere logopedist. Dit is een belemmering omdat deze extern logopedisten niet zo bekend zijn met de doelgroep en problematieken. Ook het contact is minder met een externe logopedist dan met een interne logopedist. Vanuit de pedagogisch medewerkers mag het contact met de logopedie nog intensiever en meer worden. Ook de groepslogopedie moet geavaleerd worden met de collega's die er op dat moment niet zijn waardoor de groepslogopedie door iedereen verder doorgevoerd kan worden. Doordat de teams telkens veranderen wordt er ook steeds meer kennis gemist en moet dit telkens opnieuw uitgelegd worden wat veel tijd kost voor de logopedist. Geduld is ook nodig bij het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. Doordat kinderen op het MKD weinig de taal beheersen komt het veel voor dat er miscommunicatie ontstaat en dat wordt als belemmering gezien.

Conclusie deelvraag 3

De respondenten hebben aangegeven wat zij nog nodig hebben om meer kennis en inzicht te krijgen op de spraak- en taalontwikkeling. Zij geven aan dat zij graag deskundigheidsbevordering, bijscholingsprogramma's en cursussen willen omdat er nog niet voldoende kennis is rondom het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Enkele respondenten geven ook aan wat hun voorkeur dan is met betrekking tot de bijscholingsprogramma's. Bijvoorbeeld over algemene taalontwikkeling, taalontwikkelingsstoornis, gebarentaal, Poolse taal, NT2 kinderen, gebruik van hand pop. Maar te veel cursussen is ook niet goed omdat er dan weer te veel op de pedagogisch medewerkers af komt en dat zorgt ervoor dat zij in het oude patroon terug vallen.

Ook de samenwerking met de logopedisten wordt gezien als ondersteuning voor meer kennis en

inzicht. Veel respondenten geven aan het fijn te vinden om handvatten te krijgen van de logopedisten en vinden dit een goede vorm van ondersteuning. De logopedist geeft zelf ook aan om intervisie middagen te willen met de pedagogisch medewerkers. Dit zal voor de pedagogisch medewerkers zeer positief ervaren worden omdat zij allemaal aangeven meer contact te willen en intensiever samen te willen werken met de logopedist. Ook de komst van een professional van Kentalis of de Taalbrug kan als ondersteuning helpend zijn voor meer kennis en inzicht. Het is gewoon belangrijk om elkaars expertises te blijven gebruiken en om elkaar op te blijven zoeken. Tijd en middelen zijn ook dingen die ondersteunend kunnen werken op de ondersteuning voor meer kennis en inzicht in de spraak- en taalontwikkeling. Er is nu weinig tijd om activiteiten voor te bereiden waardoor er vaak geïmproviseerd wordt met middelen die op de groep zijn. Door de methode piramide in de zetten ligt er al een hele voorbereiding klaar. Deze methode is ook nog eens erg gericht op de spraak- en taalontwikkeling dus geschikt voor het MKD. Ook wordt er aangegeven om een goed boek te willen voor ondersteuning van de spraak- en taalontwikkeling met concrete voorbeelden. Video interactie begeleiding zou ook ondersteunend kunnen zijn want hierdoor wordt de interactie vastgelegd door middel van opnames en wordt er later geanalyseerd wat er goed of juist niet goed gaat in de communicatie. Ook door taalactiviteiten gericht in te zetten in de dag structuur kan dit leiden tot meer ondersteuning voor de pedagogisch medewerkers. Als een iemand van de taal in de groep de kartrekker wordt kan dit ook een ondersteuning zijn omdat er dan één iemand verantwoordelijk is en hier dan ook daadwerkelijk iets mee moet doen. Pedagogisch medewerkers doen al veel met betrekking tot het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling maar zij moeten hier ook bewust van gaan worden.

5.2 Conclusie op de hoofdvraag

In deze paragraaf wordt naar aanleiding van de deelvragen antwoord gegeven op de hoofdvraag. De hoofdvraag van dit onderzoek is Hoe kunnen de pedagogisch medewerkers van organisatie X spelenderwijs een bijdrage leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind in de leeftijd van 2 tot 7 jaar op het medisch kinderdagverblijf?

Uit de resultaten komt naar voren dat er verschillende dingen gedaan kunnen worden om op spelenderwijs een bijdrage te leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling van de jonge kinderen. De methode moet je doen is een methode die hier een bijdrage aan levert. Deze methode wordt al gebruikt in Eindhoven maar deze methode zou ook een bijdrage kunnen leveren in Valkenswaard. Ook is er binnen de organisatie een andere methode ontwikkeld door een stagiaire die erg gericht is op het muzisch agogisch handelen. Dit zou ook passend zijn voor het MKD in Valkenswaard. Op dit moment wordt er in Valkenswaard af en toe gebruik gemaakt van muziek door middel van liedjes. Muziek is een onderdeel van muzisch agogisch handelen. Andere onderdelen hiervan zijn ook dans en beweging. Dans en beweging is iets wat niet vaak wordt ingezet in de behandeling op het MKD. Door dit wel in te gaan zetten en de muzisch agogisch werken meer in te zetten kan dat een positieve bijdrage leveren aan stimulering van de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. Ook de methode piramide kan ingezet worden in Valkenswaard. Deze methode is namelijk gericht op het spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling van jonge kinderen. Er

wordt nu nog te weinig met deze methode gedaan maar zeker voor de kinderen die nu op het MKD in Valkenswaard zitten is piramide de beste methode om de spraak- en taalontwikkeling te stimuleren. Deze methode kan dus zeker een belangrijke bijdrage leveren en wordt aangeraden door de logopedist. Video interactie begeleiding is ook een manier om pedagogisch medewerkers meer zicht te geven over hoe zij een bijdrage kunnen leveren aan het stimuleren van de spraak-en taalontwikkeling.

Als de pedagogisch medewerkers een bijdrage willen leveren aan de spraak- en taalontwikkeling moeten zij kinderen ook de ruimte geven om te ontwikkelen en moeten zij niet zo veel druk zetten. Er is maar 12 maanden de tijd voor behandeling maar door juist de kinderen te laten rusten en de ruimte te geven kan het kind eerst veiligheid ervaren. En vanuit daar kun je dan spelenderwijs aansluiten bij het niveau van het kind en kan het kind verder groeien. Voor kinderen is dit belangrijk en hierdoor kunnen zij beter tot ontwikkelingen komen. Ook belangrijk voor de pedagogisch medewerkers om een bijdrage te leveren aan de stimulering van de spraak en taalontwikkeling is om het kind niet te overvragen en met een kind te werken zonder te oordelen. Ook geduld is hierbij belangrijk. Het meer en gericht in zetten van taalactiviteiten in de dag structuur kan ook helpend zijn. Dit zal niet alleen voor de kinderen maar ook voor de pedagogisch medewerkers een bijdrage kunnen leveren aan betere stimulering. Door nog meer taal in te zetten worden de kinderen nog meer gestimuleerd en zal de spraak-en taalontwikkeling nog meer vooruit gaan. Belangrijk hierbij is om de taalactiviteiten te blijven herhalen want bij jonge kinderen is het belangrijk om dit te doen. Telkens dingen terug laten komen zorgt voor herkenning. Wat ook een goede bijdrage zal leveren aan het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling is meer 1 op 1 werken of werken in kleine groepjes geselecteerd op taalniveau. Door dit te doen kan er dieper op de taal worden ingegaan en blijven de kinderen uitgedaagd. Door kleine groepjes te maken kan er beter worden aangesloten bij de kinderen en hierdoor zullen zij ook meer kunnen leren dan in groepsverband. Want daar is het verschil in niveau te groot. Dit zorgt er tegelijkertijd ook voor dat kinderen minder ongewenst gedrag laten zien.

Samenwerking met ouders blijft op het gebied van spraak- en taalontwikkeling ook erg belangrijk. Als de samenwerking met ouders goed is en ouders thuis de spraak- en taalontwikkeling stimuleren zal dit meer positieve effecten hebben. Doordat de taal op de MKD groep en daarnaast ook nog eens thuis wordt gestimuleerd zal dat een positieve bijdrage leveren aan de spraak- en taalontwikkeling van de kinderen. Dus voor pedagogisch medewerkers is het van belang om zo goed mogelijk systeem gericht te werken. Ook al kan dit moeilijk zijn door de meertalige of belastende ouders. Wat zeker ook een bijdrage kan leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling voor de pedagogisch medewerkers is veel en intensief contact met de logopedist. De logopedist is gespecialiseerd in de spraak en taal dus zij kan het beste handvatten geven hoe je de taal het beste op spelenderwijs kan stimuleren. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door zoals eerder is beschreven door intervisie middagen met pedagogisch medewerkers en logopedisten. Ook belangrijk voor pedagogisch medewerkers is om goed contact te leggen met de externe logopedisten. Zo kan er gekeken worden naar wat het kind doet tijdens de logopedie les en dit dan vervolgens ook door trekken in de groep. Zodat het kind niet alleen tijdens de logopedie dingen oefent met taal maar daarnaast ook nog een

keer in de groep. Ook kan een bezoek brengen aan Kentalis of de Taalbrug een bijdrage leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling. Hier kunnen nieuwe ideeën opgedaan worden die later dan op het MKD toegepast kunnen worden. Goed om elkaars expertises te blijven gebruiken. Deskundigheidsbevordering, bijscholingsprogramma's en cursussen kunnen ook een bijdrage leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling. Als pedagogisch medewerkers hier deel aan nemen kunnen zij zelf weer nieuwe dingen leren en deze ook op spelenderwijs toepassen in de praktijk.

5.3 Aanbevelingen

Deze aanbevelingen komen voort uit de onderzoeksresultaten. Zij dragen eraan bij om de spraak- en taalontwikkeling op spelenderwijs te stimuleren.

1. De methode piramide structureel in zetten.

Deze methode is gericht op het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling voor jonge kinderen. Deze methode ligt al voor het grijpen dus het is alleen nog maar een kwestie van het ook daadwerkelijk gaan gebruiken. Per thema het boekje stap voor stap volgen.

2. Methode 'moet je doen' en 'methode stagiaire' inzetten

Er moet eerst gekeken worden naar welke methode passend is op de groep en deze methodes kunnen dan ingezet worden. De methode moet je doen is al een bestaande methodiek. Deze methodiek kan dus ook makkelijk en snel ingezet worden. De methode van de stagiaire is nog geen bestaande methodiek maar is volgens de logopedist wel een goede methode om de taal te stimuleren op een leuke manier. Deze methode zou tijdelijk geleend kunnen worden van de locatie in Helmond.

3. Meer inzetten van muzisch agogisch handelen

Bij deze methode wordt er gekeken naar de talenten van kinderen en vanuit daar wordt muziek agogisch handelen ingezet om zo de ontwikkeling te stimuleren. Hoe pedagogisch medewerkers dit het beste kunnen doen is per kind te kijken naar waar de interesses liggen. Vanuit die interesse wordt er een activiteit bedacht met betrekking tot muziek, dans of beweging. Door deze activiteit dan te doen wordt het kind ontspannen en vanuit die ontspannenheid kan het kind het beste ontwikkelen dus het is dan de kunst om hier dan de taal erbij te stimuleren.

4. Video interactie begeleiding meer inzetten

Als er een probleem wordt ervaren met de interactie tussen pedagogisch medewerker en kind kan deze methode zeer helpend zijn. Dus als er zo'n probleem ervaren wordt kan vanuit de vraag van pedagogisch medewerkers de onderwijs coördinator ingezet worden om dit in gang te zetten.

5. Intervisie middagen logopedist organiseren

De pedagogisch medewerkers geven aan meer en intensiever contact te willen met de logopedist. Door intervisie kunnen de pedagogisch medewerkers handvatten vragen en kan er overlegd worden. De logopedist kan hier dan ook uitleg geven over haar vak. Ook kan zij hier nodige tips mee geven

voor in de praktijk. In de probleemanalyse kwam al naar voren dat de samenwerking met een logopedist een bijdrage kan leveren aan de taalontwikkeling van kinderen.

6. Groepslogopedie doorvoeren naar de groep

Als de logopedist in de groep is geweest en een les heeft gegeven is het belangrijk om de dingen die er geleerd zijn tijdens de les ook mee te nemen naar de rest van de week. De dingen die de logopedist heeft gedaan nog eens herhalen. Ook het doorgeven aan collega's wat er is geleerd en wat er centraal stond is belangrijk zodat iedereen weet wat er op het gebied van logopedie is gedaan met de kinderen.

7. expertise benutten van Kentalis en Taalbrug

Dit zijn beide organisaties waar er gewerkt wordt met kinderen die problemen ervaren in de spraak- en taalontwikkeling. Kentalis is ook al eerder genoemd in de probleemanalyse. Pedagogisch medewerkers kunnen een dagje mee gaan kijken bij een van deze organisaties om zo ideeën op te doen. De nieuwe ideeën en inzichten kunnen dan later ook toegepast worden op het MKD. Ook andersom zou dit kunnen dat er een professional van deze organisaties komt observeren in de MKD groep en dat zij dan tips mee geven.

8. Meer tijd maken voor 1 op 1 begeleiding of activiteiten aanbieden in kleinere groepjes

Uit de resultaten komt naar voren dat er veel verschil is in leeftijd en niveau. Door de groepjes te verdelen op niveau kan er dieper in gegaan worden op de taalontwikkeling die past bij die kinderen. 1 op 1 begeleiding zou het allerbeste zijn omdat je dan echt helemaal aansluit bij het kind omdat de focus dan ook specifiek op dat kind ligt. Maar omdat dit bijna niet haalbaar is, is het onderverdelen in kleine groepjes ook al beter dan in groepsverband. Want door een taalactiviteit in groepsverband te doen is het afhankelijk van het kind altijd of te makkelijk of te moeilijk.

9. Meer taalactiviteiten structureel inzetten

Uit de interviews en de probleemanalyse blijkt dat er wel dingen gedaan worden met betrekking tot taal maar dat deze taalactiviteiten niet structureel vast staan in het dagprogramma. Het inzetten van gerichte kringactiviteiten kan al een begin zijn. Een vaste dag in de week kiezen dat taal in deze kringactiviteit centraal staat. Uit de methode methodisch werken uit het theoretisch kader komt naar voren dat het belangrijk is om activiteiten te evalueren en te herhalen. Als er dus meer activiteiten worden ingezet met betrekking tot taal is het ook van belang om de activiteit te herhalen en te evalueren met collega's en waar het kan ook met kinderen.

10. Gebaren App inzetten

Uit de resultaten komt naar voren dat er een gebaren App is ontwikkeld door Kentalis genaamd kindergebaren. Deze App kan als ondersteuning dienen voor de pedagogisch medewerkers. Deze App kan ook gedownload worden op de ipad die er is op het MKD. Zo kan er bijvoorbeeld samen met de kinderen gekeken worden naar de gebaren per thema. Ook kunnen de kinderen als zij voor de ipad kiezen op het kies bord deze App gebruiken om gebaren te ontdekken. Ook voor de pedagogisch medewerkers is het een handige App. De gebaren kunnen door pedagogisch medewerkers geoefend worden en later ook worden toegepast op het MKD.

11. Muziek les structureel inzetten

Muziek kan gebruikt worden om de taal te leren. Wat terug komt uit de interviews is dat alle kinderen muziek maken erg leuk vinden. Zelfs de kinderen die geen Nederlands spreken genieten van de liedjes terwijl ze het niet eens verstaan. Muziek zou elke week structureel ingezet kunnen worden. Kinderen leren van muziek en het zorgt ook voor ontspanning. Er zou een vast moment in de week moeten komen dat er echt een muziekles wordt ingezet. De muziek les kan variëren van zelf muziek maken met instrumenten tot liedjes zingen.

12. Aangeven aan organisatie X waar de vraag ligt van bijscholingsprogramma's

Om nog meer kennis en inzicht te krijgen in het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling is er door de pedagogisch medewerkers aangegeven meer bijscholingsprogramma's en cursussen te willen. Er worden vanuit de organisatie al wel cursussen aangeboden maar de pedagogisch medewerkers geven aan cursussen te willen in andere thema's. Namelijk over algemene taalontwikkeling, taalontwikkelingsstoornis, gebarentaal, Poolse taal, NT2 kinderen, gebruik van hand pop. Misschien kunnen deze thema's als suggesties gegeven worden bij organisatie X. Of de pedagogisch medewerkers kunnen zelf iemand uitnodigen die hun wat meer kan vertellen over deze thema's. In de probleemanalyse is taalontwikkelingsstoornis ook al eerder benoemd.

13. Aansluiten bij niveau van het kind, niet te hoog insteken , geen druk zetten en bewust worden van eigen krachten

Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerkers aan sluiten bij de kinderen en daarbij letten op het niet te hoog insteken. Ook is het belangrijk om zo min mogelijk druk te zetten op de ontwikkeling van het kind. Door aan te sluiten bij het niveau ervaart het kind een gevoel van veiligheid. En hieruit kan een kind gaan groeien. Pedagogisch medewerkers moeten dus per kind gaan kijken wat is het niveau van dit kind en vanuit daar het kind stimuleren met betrekking tot de spraak-en taalontwikkeling. Wat naar voren komt uit de interviews is namelijk dat de pedagogisch medewerkers vaak te veel dingen willen maar dit is niet altijd haalbaar. Door het daarom op een rustige manier aan te pakken kan dit ook tot positieve effecten leiden. De pedagogisch medewerkers moeten ook bewust worden van de eigen krachten die zij hebben. Er is al veel kennis in huis met betrekking tot de spraak- en taalontwikkeling. Vaak hebben de pedagogisch medewerkers het gevoel dat er veel van hun gevraagd wordt en willen veel dingen tegelijk doen. Door dit los te laten en je gewoon op het kind te richten kan er al veel taal ingezet worden in alle momenten die je hebt. Taal speelt namelijk als een rode draad door de dag heen.

Hoofdstuk 6 Discussie

In het vorige hoofdstuk is er een conclusie gegeven op de deelvragen en is er een antwoord gegeven op de hoofdvraag. Ook zijn in het vorige hoofdstuk aanbevelingen beschreven. In dit hoofdstuk wordt het resultaat van het onderzoek vergeleken met de probleemanalyse en wordt er kritisch gekeken naar het onderzoek.

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

Uit de probleemanalyse kwam naar voren dat het voor sociale professionals belangrijk is om kennis, inzicht en vaardigheden te hebben in het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling (Bekker & Witte, 2014). Hierdoor kan de spraak- en taalontwikkeling van kinderen goed worden gestimuleerd en kunnen kinderen zich positief ontwikkelen. Door middel van dit onderzoek en de aanbevelingen hebben de pedagogisch medewerkers meer kennis en inzicht gekregen in het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Voor kinderen is preventie voor het zevende jaar op het gebied van spraak- en taal van groot belang omdat het daarna ingewikkelder wordt om dit nog te stimuleren (Rijksoverheid, 2007). Kinderen die op het MKD zitten zijn van de leeftijd 2 tot 7 jaar wat maakt dat de pedagogisch medewerkers van het MKD de spraak- en taalontwikkeling in de groep veel moeten stimuleren omdat dit de geschikte leeftijd is om taal te leren. Dit kan door middel van de aanbevelingen die uit de conclusie zijn voortgekomen. Uit de probleemanalyse komt ook naar voren dat het belangrijk is om jonge kinderen dingen op spelenderwijs te leren. In de conclusie worden daarom verschillende methodes beschreven die een positieve werking kunnen hebben op het op spelenderwijs stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. De methode piramide, moet je doen en muzisch agogisch werken worden hiervoor aanbevolen. Uit de probleemanalyse kwam ook naar voren dat er bij organisatie X wordt behandeld vanuit een multidisciplinair behandelteam (Combinatie Jeugdzorg, z.j.). Met name de logopedist kan helpen bij het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling. Uit de conclusies komt naar voren dat het werken met de logopedist nog meer en intensiever zou kunnen. Bij de aanbeveling is een intervisie middag voorgesteld wat dit mogelijk maakt. In de probleemanalyse komt ook naar voren dat ouders er voor kunnen kiezen of zij intern of extern logopedie willen voor hun kind. Uit de resultaten is naar voren gekomen dat dit niet meer het geval is. De logopedisten op het MKD worden nu alleen nog maar in groepsverband of observaties ingezet wegens bezuinigingen. Alle kinderen krijgen voortaan extern logopedie. Hier vind dus een tegenstelling plaats. Ook werd in de probleemanalyse de organisatie Kentalis beschreven. Uit de resultaten komt naar voren dat samenwerking tussen het MKD en Kentalis tot verbetering in de praktijk kan leiden en hieruit zouden nieuwe ideeën opgedaan kunnen worden. Hierbij kunnen Kentalis en het MKD elkaars expertises gebruiken.

De doelstelling van het onderzoek is behaald. Er zijn kennis en inzichten verworven in de wijze waarop de pedagogisch medewerkers van organisatie X de spraak- en taalontwikkeling op spelenderwijs kunnen stimuleren van de jonge kinderen op het medisch kinderdagverblijf. De medewerkers van organisatie X die geïnterviewd zijn hebben hun ideeën en mening gegeven over dit

onderwerp. Met de nieuwe handvatten die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen kan organisatie X starten met het inzetten van de aanbevelingen. Door middel van de aanbevelingen kan de spraak- en taalontwikkeling nog meer gestimuleerd worden bij de kinderen op speelse wijze. De onderzoeker heeft de respondenten geïnterviewd door middel van een semi gestructureerd interview. Via een vragenlijst heeft de onderzoeker verschillende thema's uit het theoretisch kader aan bod laten komen tijdens het interview. Over de resultaten en conclusies is de onderzoeker tevreden. Door middel van het onderzoek hebben de respondenten in kaart kunnen brengen wat hun opvattingen zijn over dit thema. Organisatie X bleek na afloop van de presentatie door de onderzoeker tevreden over de resultaten en aanbevelingen die gegeven zijn. De aanbevelingen zijn reëel en kunnen daadwerkelijk ingezet worden in de praktijk.

6.2 Sterkte en zwakte analyse

Dit onderzoek heeft betrekking op het medisch kinderdagverblijf van organisatie X. Maar ook andere soortgelijke instellingen met dezelfde doelgroep kunnen gedeeltelijk gebruik maken van dit onderzoek. Bijvoorbeeld de theoretische informatie uit het theoretisch kader en de probleemanalyse op macro niveau kunnen gebruikt worden. Ook de vragenlijst zou eventueel gebruikt kunnen worden. Bij elke instelling is het toch net iets anders wat maakt dat voor een soortgelijk onderzoek toch intern onderzoek gedaan moet worden om te kijken of de resultaten en de conclusies hetzelfde zijn. Voordat de interviews werden gehouden heeft de onderzoeker een vragenlijst ontwikkeld met bepaalde thema's die aan bod moesten komen om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen. Door de vragenlijst te gebruiken zijn alle onderwerpen naar voren gekomen in het interview en heeft de onderzoeker goed doorgevraagd. Hierdoor komt er meer verdieping in de interviews en kan er meer informatie verzameld worden. Het hele interview is opgenomen met een recorder wat maakt dat er geen belangrijke informatie vergeten zou worden. Wat het onderzoek minder betrouwbaar maakt is dat de speltherapeut en de vaste invalskracht niet zijn geïnterviewd. Zij konden geen deel nemen aan het onderzoek wat maakt dat niet iedereen die bij het medisch kinderdag verblijf in Valkenswaard werkt is geïnterviewd. Hierdoor zullen de resultaten niet geheel overeenkomen als het onderzoek herhaalt wordt met deze medewerkers erbij. Als zij wel deel nemen aan het onderzoek zullen de aanbevelingen mogelijk ook anders kunnen zijn.

Bij de interne validiteit wordt er gekeken naar de waarheid van de bevindingen van het onderzoek. De resultaten worden bekeken en er wordt geoordeeld of de resultaten aan de orde zijn voor de onderzoekspopulatie. In dit onderzoek is ook daadwerkelijk onderzocht wat onderzocht moest worden. En er is ook een beeld geschetst wat organisatie X al doet om de spraak- en taalontwikkeling stimuleren en wat zij nog nodig hebben om dit nog meer te doen. Er zijn duidelijke resultaten naar voren gekomen over wat nog een bijdrage kan leveren en wat er te verbeteren valt met betrekking tot het op spelenderwijs stimuleren de spraak- en taalontwikkeling. Hier zijn concrete en haalbare aanbevelingen uit voort gekomen. Wat het onderzoek ook extra sterk maakt is dat er vanuit organisatie X een verificatie is geweest. De interne validiteit is ook vergroot door het gebruik maken van verschillende wetenschappelijke bronnen. Dit onderzoek is speciaal gericht op organisatie X wat

maakt dat de externe validiteit minder groot is. Het onderzoek kan dus niet helemaal gebruikt worden door andere instellingen omdat alles eigenlijk gebaseerd is op organisatie X. Ook als er andere respondenten gevraagd zouden worden voor de interviews zou dat betekenen dat er ook andere resultaten uit voort komen. Er zouden dan dus andere meningen en andere ideeën uit de interviews voort komen.

Literatuur

Aalsvoort, D. van der., Kwakkel-Scheffer & Vries, A. de. (2006). *Van baby tot kleuter. De veelzijdige en indrukwekkende ontwikkeling van kinderen van 0-4 jaar*. Antwerpen - Apeldoorn: Uitgeverij Garant

Baarda, B., & Bakker, E. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff uitgevers

Bekker, J., & Witte, T. (2014). *Jeugdbeleid in transitie: de rol en invloed van sociale professionals op politiek-bestuurlijke beeldsvorming*. Bussum : Uitgeverij Coutinho.

Blokhuis, A. (2008). *Wat je speelt ben je zelf. Over spel en spelbegeleiding*. Uitgever: Bohn Stafleu van Loghum

Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Combinatie Jeugdzorg (2016). *Diagnostiek*. Opgehaald via <https://www.combinatiejeugdzorg.nl/diagnostiek/>

Combinatie Jeugdzorg (2016). *Folder-medisch-kleuterdagverblijf*. Opgehaald via www.combinatiejeugdzorg.nl

Combinatie Jeugdzorg (2016). *Folder-medisch-kleuterdagverblijf*. Opgehaald via https://www.combinatiejeugdzorg.nl/sdm_downloads/medisch-kleuterdagverblijf/

Combinatie Jeugdzorg (2017). *Over ons. Wie zijn wij?* Opgehaald via <https://www.combinatiejeugdzorg.nl/over-ons/>

Commandeur, E.C.M. (2011). *DGM voor speciale kinderen*. Opgehaald via <https://hbo-kennisbank.nl/nl/page/search?filter=untokenized.normalized.subject%3Ataal-denk+ontwikkeling&query=>

Diepeveen, F.B., Dusseldorp, E., Carmiggelt E.C., Uilenburg, N. & Verkerk, P.H. (2016). *De predictieve validiteit van de handreiking. Uniforme signalering van taalachterstanden*. Opgehaald via <https://link.springer.com/article/10.1007/s12452-016-0050-1>

Eftting, M. (2015). *Stoornis ontwikkeling taal slecht herkend*. Opgehaald via <http://www.volkskrant.nl/binnenland/stoornis-ontwikkeling-taal-slecht-herkend~a3931308/>

Hassing-Geertsema, J., & Lenthe, M. van. (2015). *Van baby tot kleuter. De veelzijdige en indrukwekkende ontwikkeling van kinderen van 0-4 jaar*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant

Haze, A. de. (2011). *Spelend leren met peuters*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/record/sharekit_fontys/oai:surfsharekit.nl:b1b1fb97-ec99-403c-af98-53b875d41c61

- Huijskens, A. (2009). *Afstudeerproject spel op school in de kinderschoenen*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/record/sharekit_fontys/oai:surfsharekit.nl:0613e252-5530-4b5b-8f27-ab70df7ae7f8
- Huizenga, H., & Robbe, R. (2005). *Competentiegericht taalonderwijs*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Janssen-Vos, F. (2006). *Spel en ontwikkeling*. Assen: Uitgeverij Van Gorcum
- Jonk, E. (2015). In elke klas twee kinderen met ernstig taalprobleem. Opgehaald via <https://www.metronieuws.nl/binnenland/2015/03/in-elke-klas-twee-kinderen-met-ernstig-taalprobleem>
- Kohnstamm, R. (2009). *Kennis en inzicht*. Opgehaald via <https://mijn.bsl.nl/kennis-en-inzicht/396638>
- Lingen, M. van der. (2013). *Voor-en vroegschoolse educatie, spreekt in de stad, praat op het platteland*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/record/sharekit_che/oai:surfsharekit.nl:6230243b-8ef9-4341-a0e1-a0643923965e
- Loesberg, L. (2015). *We maken een kringetje van jongens en van meisjes*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/record/sharekit_hz/oai:surfsharekit.nl:f0f8504d-39d0-48c1-b631-0662cbc07fb5
- Luinge, M. (2015). *Kind, taal & ontwikkeling*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/en/record/sharekit_hhs/oai:surfsharekit.nl:c621f85e-7520-4048-a96d-438c4afa019a
- Maaskant, A. (2012). *Taal beleven is taal leren*. opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/en/record/sharekit_che/oai:surfsharekit.nl:2355e805-3850-4a66-85fa-135b04940fcc
- Ministerraad (2010). *758 Kabinetsvisie Op Hardnekkige Knelpunten Zorg Voor Jeugd*. Opgehaald via <https://link-springer-com.lib.fontys.nl/article/10.1007%2F03095454>
- Nabuurs, M. (2015). *Basisboek systeemgericht werken*. Amersfoort : ThiemeMeulenhoff
- Nederlands Jeugdinstituut (z.j.). *Signalering taalachterstanden*. Opgehaald via <http://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-over-de-jeugdsector/2016/Voorschool-werkt-voor-kind-met-taalachterstand>
- Nederlands Jeugdinstituut (z.j.). *Transformatie jeugdhulp. Jeugdwet*. Opgehaald via <http://www.nji.nl/Jeugdwet>
- Nederlands Jeugdinstituut (2014). *Taalontwikkelingsstoornis bij kinderen*. Opgehaald via <http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/TOS-behandelgroepen>
- Pel-Littel, R., & Spieker, P. (2012). *De kracht van methodisch werken*. Opgehaald via <https://link-springer-com.lib.fontys.nl/article/10.1007%2Fs12428-010-0038-6>

Ploeg, C.P.B. van der., Lanting, C.I., Galindo Garre, F., & Verkerk, P.H. (2007). *TNO kwaliteit van leven*. Opgehaald via <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/295001006.pdf>

Pronk-van Eunen, M., & Vos, B. de. (2014). *Schrijven leren en beoordelen: Handvatten voor een effectievere aanpak*. Opgehaald via <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lm/article/viewFile/671/662>

Rijksoverheid (z.j.). jeugdhulp bij gemeenten. Opgehaald via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/inhoud/jeugdhulp-bij-gemeenten>

Rijksoverheid (z.j.). Medisch kinderdagverblijf. Opgehaald via https://www.regelhulp.nl/bladeren/_/artikel/medisch-kinderdagverblijf/

Rijksoverheid (2007). Uitbreiding aanpak taalachterstand bij peuters. Opgehaald via <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2007/03/15/uitbreiding-aanpak-taalachterstand-bij-peuters>

Roubos, L., & Maas, L. van der. (2013). *Muzisch agogisch werken in de jeugdhulpverlening*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/en/record/sharekit_che/oai:surfsharekit.nl:7cb1a544-d413-4185-9f8b-059a9bccb6b4

Schaerlaekens, A.M. (2008). *De taalontwikkeling van het kind*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Schaerlaekens, A.M. (2009). *De taalontwikkeling van het kind. Een oriëntatie in het Nederlandstalig onderzoek*. Wolters-Noordhoff, Groningen 2009.

Soliman, M. & Jansen, J.A. (2016). *Muzisch-agogisch: eigenlijk heel logisch?* Opgehaald via <https://hbo-kennisbank.nl/record/saxionhogeschool/523AA796-B840-4C78-854B2CC1F06C7F5F>

Spinder, S. (2007). *Krachten en kansen*. Opgehaald via <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-90-313-9669-6>

Tol, S. van. (2011). *Systeemgericht werken in de praktijk; een onderzoek naar de samenwerking en het contact tussen pedagogisch medewerkers en ouders in de beginfase van de behandeling*. Opgehaald via https://hbo-kennisbank.nl/record/sharekit_hh/oai:surfsharekit.nl:9c1d4d18-05ee-4c50-8d11-62651d4a0adc

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek. praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Verschuren, P., & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag: Lemma.

Bijlage 1 Vragenlijst

Introductie interview

- Uitleg interview (tijd, privacy, doel, opnames etc)
- Informed consent
- Eventuele vragen

Algemeen

- Naam
- Geslacht
- Leeftijd
- Functie
- Jaren werkzaam bij organisatie X
- Opleiding

Vragen:

1. Functies van taal
 - Wat versta jij onder de functie van taal ?
 - Hoe geef jij taal vorm binnen het MKD?
 - Hoe geven de kinderen in de groep functie aan taal?
 - Waar moet het MKD op het gebied van spraak-en taalontwikkeling aan voldoen?
 - Welke visie hanteer jij op de groep met betrekking tot het stimuleren van de taalontwikkeling ?
Wat vind jij belangrijk?
2. Hoe leren kinderen taal
 - Wat wordt er op dit moment in de groep gedaan om kinderen taal te leren ?
 - Welke krachten en welke knelpunten ervaar je hierbij?
 - Kun je positieve ervaringen benoemen met betrekking tot de taalontwikkeling?
 - Kun je negatieve ervaringen benoemen met betrekking tot de taalontwikkeling ?
 - Kinderen leren taal niet door eerst te imiteren van anderen maar zij doen dat door middel van taaluitingen uit proberen. Vind je dat de kinderen op het MKD de kans krijgen om de taaluitingen uit te proberen ?
 - Vind je dat de MKD groep een prikkelende stimulerende omgeving is voor het kind met betrekking tot de taalontwikkeling, en waarom ?
 - Zijn er speciale momenten op de dag dat er aandacht wordt besteed aan taal activiteiten?
 - Wat heb je nog nodig om de taalontwikkeling nog meer te stimuleren in de groep? Op korte termijn en op lange termijn?

3. Spraak-en taalontwikkelingsstoornis

- Ben je alert op het signaleren van spraak-en taalstoornissen van kinderen? Zo ja hoe dan en wat doe je ermee?
- Wat denk je dat de meest voorkomende reden is dat er kinderen zijn met problemen in de spraak-en taalontwikkeling?
- Hoe verloopt het contact tussen pedagogisch medewerker en kinderen met een taalontwikkeling achterstand ?
- Als kinderen niet goed kunnen communiceren dus bijvoorbeeld dingen niet goed begrijpen of zichzelf niet duidelijk kunnen maken naar anderen bestaan er al snel misverstanden. Hierdoor kunnen kinderen zich gefrustreerd voelen en dat kan zich dan uiten in agressief of juist teruggetrokken gedrag. Herken je dit? Is dit terug te zien in de groep bij de kinderen?
- Wat doe jij op het moment dat je een kind niet begrijpt omdat het zich niet verstaanbaar kan maken?

4. Spelenderwijs stimuleren en spelend leren

- Door middel van spel en een speelse manier worden kinderen meer uitgedaagd om dingen te leren. Maak jij hier ook gebruik van? Hoe en waarom?
- Wordt de taalontwikkeling wel eens gestimuleerd op spelenderwijs in de groep? Hoe, denk je dat het ook anders kan?

5. Methodisch werken

Methodisch werken is als je als professional werkt via een plan en dan evalueert. Het is vooral werken met een gericht doel.

- Gebruik jij de methode methodisch werken?
- Als je een taal activiteit uitvoert met een kind zit daar dan een doel achter?
- Bij methodisch werken is het belangrijk om activiteiten veel te herhalen. Worden de taalactiviteiten die ingezet worden veel herhaald?
- Gebruik je vaak korte en duidelijke zinnen tijdens de communicatie met jonge kinderen?
- Wordt een activiteit geëvalueerd met collega's en/of met de kinderen?

6. Muzisch agogisch werken

Muzisch-agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leren en het welzijn van de cliënt. Muzisch agogisch handelen heeft in eerste instantie als doel om te ontspannen en recreatief bezig te zijn vervolgens kunnen daar ontwikkelingen uit plaatsvinden.

- Is de methode muzisch agogisch werken bekend bij je?
- Wordt er muziek, dans of beweging ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren?

7. Systeem gericht werken

Methodiek die gebruikt wordt voor de samenwerking tussen ouders en hulpverleners. Het werken met het gezin staat centraal.

- Hoe wordt er samengewerkt met het systeem met betrekking tot de taalontwikkeling van de kinderen?
- Vind je samenwerking met ouders belangrijk?
- Stimuleer je ouders om de taalontwikkeling thuis te stimuleren? Zo ja Hoe dan? Zo nee hoe zou je dat kunnen doen?

8. Overig

- Heb je het idee dat er genoeg kennis is rondom het op spelenderwijs stimuleren van de taalontwikkeling?
- Wat heb je nog nodig om meer kennis en inzicht te krijgen over het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling op spelenderwijs ?
- Wat zou je op dit moment anders willen met betrekking tot het stimuleren van de taalontwikkeling?
- Op welke manier zou organisatie X kunnen bijdrage aan het stimuleren van de spraak en taalontwikkeling van de kinderen?

Bijlage 2 Informed consent contract

Toestemmingsformulier onderzoek: Hoe kunnen de pedagogisch medewerkers van organisatie X spelenderwijs een bijdrage leveren aan de stimulering van de spraak- en taalontwikkeling van het jonge kind in de leeftijd van 2 tot 7 jaar op het medisch kinderdagverblijf?

Verklaring deelnemer:

Hierbij verleen ik toestemming voor deelname aan een interview aan een student van Fontys Hogeschool. Resultaten van het interview worden omgezet in een verslag ten behoeve van een afstudeeronderzoek. Deze gegevens zullen ten allen tijde vertrouwelijk behandeld worden en alle namen worden geanonimiseerd. Ik weet dat ik op elk moment kan beslissen om me uit het onderzoek terug te trekken, zonder opgave van reden.

Naam:

Datum:

E-mail:

Handtekening:

Verklaring onderzoeker:

Ik verklaar hierbij dat ik de deelnemer volledig heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek en dat de gegevens anoniem blijven.

Naam:

Datum:

E-mail:

Handtekening:

Bijlage 3 Codeboom

Codeboom van alle interviews

Deelvragen	Thema's	Codes
Huidige situatie	Gebarentaal	Gebaren (++++) Lotte & Max (++) Dvd gebaren (++) Gebaren overnemen (+) Ondersteunende gebaren (+) Gebaren op tv (+)
	Logopedie	Logopedist (+++) groepslogopedie(+) Stimuleren taal (+) tips geven (+) 1 op 1 (+) Uitspraak (-) coachen (+)
	Communicatie	Concreet benoemen (++) veel woorden gebruiken (+) Benoeemen is erkenning (+) hele dag taal (++++) gesprekjes met kinderen (+) Verbaal (++) Non verbaal (+) afspraken(+) Praten (+) Zelf laten vertellen (+) Interactie (+) Mismatch (-) intonatie en mimiek(+) herhaling (+/-) aansluiten (++) herhaling (+/-)
	Visualiseren	Visuele materialen (+) kiesbord (+) Pictogrammen (+++) uittekenen (+++) visualiseren (+) plaatjes (+)
	Taal activiteiten	Liedjes (+++++)

		melodie en klank (+) rijmpjes (+/-) zang (+) taal spelletjes (++) veel oefeningen (+) voorlezen (+++) toneel spel(+) taalwerkjes (+) naam stempelen (+) spelen (+++) kring(++) woordenschat vergroten (+) piramide (-)
	Overstijgende functie	Observeren (+++) coachen (+)
	Kinderen op het MKD	Van elkaar leren (+) storend gedrag (++) verschillende kinderen (+) NT2 kinderen (+/-) Goed voorbeeld gedrag (+)
	Dag structuur	Routine dag (++) Dagelijkse principes (+)
Krachten en belemmeringen	Systeem gericht werken	Miscommunicatie ouder en kind (-) stappen vooruit gezet (+) minder gefrustreerd (+) beter begrijpen (+) communicatie ouders (+++/+/-) andere culturen (+/-) balans thuis en MKD (-/+) goede samenwerking ouders (+) systeem belast (-) mislopen ouders (-) terugkoppeling van ouders (+++)
	Hoe leren kinderen taal	van elkaar overnemen en leren (+++) veiligheid ervaren (++) rijpen (-/+)

		aansluiten niveau (+) spelenderwijs (++) gemak stellen (+) aansluiten (+++) zelfbeeld en zelfvertrouwen (+) samenwerking basisschool (+) ontwikkelen (+) vooruitgang taal (+) normen en waarden (+/-) zonder oordeel (++)
	Spelenderwijs stimuleren	Gebaren (+++) pictogrammen (+) liedjes en flow (++) enthousiasme (+) voorlezen (+) plaatjes (+) visualiseren en uittekenen (++) Beeld en taal samen(+)
	Functies van taal	Niet begrijpen (-) geduld (-) Verveling (-) ongewenst gedrag bij verveling (-) duidelijk praten (+) bewust zijn (+) geen wederzijds contact (-) achterlopen eigen taal (-) taaltest (-) talige maatschappij (-) non verbale communicatie (+) taal oppikken (+/-) Nederlandse taal (+) autistisch (-) ontwikkelingsstoornis (-) licht verstandelijke beperking (-) concentratie (-) taal vangen (+) meertalig kind (-) 3 woorden zin (+)

		krachtig (+) niet leerbaar (-) afwijzing (-) problematiek (-)
	Methodisch werken	Druk (-) tijd en ruimte (-) te hoog insteken (-) routine (+) dag reflecteren (+) sfeer (-) verdieping ingaan (-) oog individu (+)
	Professionals taal	Samenwerking logopedie (+/-) Geen zicht groepslogopedie(-) Logopedie doorvoeren in groep (-) bezuiniging logopedie (---) Kentalis (+) ambulant werker Pools (+) tolk (++)
	Groepssamenstelling	Groep (--) differentiëren (-) kring verdelen (+/-) kleine setting (+) niveau verschil (---)
Ondersteuning	Bijscholingsprogramma's	Deskundigheidsbevordering (++) cursussen (+++++/-) Handvatten (+/-) meer kennis en expertise (-) scholingsprogramma (++) Opfrissen (+) Verdieping ingaan (++)
	Logopedie	Tips (+) groepslogopedie (++) Extern logopedie (--) samenwerking logopedist groep (+++)

		interview middag (+)
	Methodes	Meer muzisch agogisch werken (+++++/-) piramide inzetten (++) lotte & max (+++)
	Groepssamenstelling	Meer 1 op 1 (++) aandacht verdelen (--) kleinere groepjes op niveau (+)
	Soortgelijke organisaties	Kentalis (+++) Taalbrug (++) nieuwe ontwikkelingen (+) gebaren app (+)
	Samenwerking	Multidisciplinair behandeling (++) elkaar blijven opzoeken (+) kartrekker (+)
	Pedagogisch medewerkers	Afstemmen ouders (+) terugvallen oude patroon (-) goede punt insteken (+) bagage (+) dingen overnemen (+++) drukke (-----) tijd te kort (--) middelen (--) voorbereiding (--) ervaring (+) bewust eigen kracht (-/+) kind richten (+/-)
	Muzisch agogisch werken	Dans (+/-----) beweging (+++/-----) muziek (+++/-----) aansluiten talent (+++/+/-)